

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Kristýna Coufalová

STAROBNÍ DŮCHOD

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jana Zemanová

Katedra: Pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. dubna 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis

Touto cestou bych ráda vyjádřila velké poděkování paní JUDr. Janě Zemanové za pomoc, odborné vedení, cenné rady a připomínky k vypracování mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	- 5 -
1. KAPITOLA – Sociální zabezpečení – pojem, modely; důchodové systémy	- 7 -
1.1 Pojem sociální zabezpečení	- 7 -
1.2 Modely sociálního zabezpečení + financování sociálního zabezpečení.....	- 7 -
1.3 Důchodové systémy	- 9 -
1.4 Důchodový systém v České republice	- 10 -
1.4.1 Principy důchodového systému ČR.....	- 11 -
1.4.2 Právní úprava důchodového systému ČR	- 12 -
2. KAPITOLA – Historický vývoj důchodového pojištění v Českých zemích.....	- 13 -
2.1 Období od 18. století do 1948.....	- 13 -
2.2 Období od 1948 do 1989	- 15 -
2.3 Období od 1989 – do současnosti	- 16 -
3. KAPITOLA – Současná právní úprava starobního důchodu.....	- 19 -
3.1 Podmínky pro získání nároku na starobní důchod.....	- 19 -
3.1.1 Doba pojištění	- 19 -
3.1.2 Důchodový věk	- 25 -
3.2 Předčasný starobní důchod	- 26 -
3.3 Výše starobního důchodu.....	- 27 -
3.3.1 Výpočet.....	- 28 -
3.3.2 Výše předčasného starobního důchodu.....	- 30 -
3.3.3 Zaměstnávání starobních důchodců	- 31 -
3.3.4 Valorizace důchodů	- 31 -
3.4 Organizace a řízení ve věcech důchodového pojištění	- 32 -
3.4.1 Zahájení řízení	- 33 -
3.4.2 Lhůty – přerušení a zastavení řízení	- 36 -
3.4.3 Dokazování	- 36 -
3.4.4 Rozhodování o důchodu	- 38 -
3.4.5 Opravné prostředky - námitkové řízení	- 39 -
3.4.6 Výplata důchodu	- 40 -
4. KAPITOLA – Starobní důchod ve Spojených státech amerických a Slovenské republice.....	- 41 -
4.1 USA – starobní důchod.....	- 41 -
4.2 Slovensko – systém starobních důchodů	- 46 -
4.2.1 I. pilíř – povinné důchodové pojištění	- 47 -
4.2.2 II. pilíř – starobní důchodové spoření	- 48 -
4.2.3 III. pilíř – dobrovolné důchodové spoření	- 50 -
5. KAPITOLA – Důchodová reforma	- 53 -
5.1 Současná situace	- 53 -
5.2 Důchodová reforma – leden 2013.....	- 55 -
5.3 Reakce Jana Traxlera – otevřený dopis vládě.....	- 59 -
5.4 Důchodový systém dle počtu dětí – Rusnokova teorie.....	- 61 -
Závěr	- 64 -
Seznam zkratk	- 67 -
Seznam použité literatury a pramenů.....	- 68 -
Seznam tabulek	- 75 -
Anotace	- 84 -
Annotation	- 85 -

Klíčová slova	- 86 -
Key words	- 86 -

Úvod

Předkládaná práce je zpracována na téma starobní důchod. Dle mého názoru je totiž zajištění jedince ve stáří zásadním tématem k diskusi a co nejrychlejšímu řešení, lepšímu než je to současné, aktuální systém bude mít čím dál větší problém všechny příjemce dávky řádně zabezpečit a mohlo by dojít k porušení právní jistoty. Nemyslím si, že všechna odpovědnost by měla dále ležet na bedrech státu, stát by měl řešit zajištění jedince jen poměrně anebo by měl řešit jen kritické situace, které vznikají v důsledku nepříznivých sociálních událostí. Mám na mysli, podporovat v občanech větší odpovědnost vůči svému stáří, motivovat je k uvědomělosti již od raného věku, aby ve stáří nebyli nepříjemně překvapeni, je potřeba, aby lidé viděli důležitost změny systému, který nereaguje na demografický vývoj v naší zemi a stává se dále neudržitelným, navíc Česká republika je jednou z posledních v Evropě, kde neproběhla změna v podobě důchodové reformy.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, systematicky od obecného vymezení sociálního zabezpečení, jeho existujících modelů, přes formy financování, ke konkrétnímu fungování v České republice a k navrhované důchodové reformě pro rok 2013.

V první kapitole jsou definovány obecně všechny pojmy, používané v průběhu celé mé práce, je zde provedeno systémové zařazení, uvedeny druhy důchodových systémů, způsoby jejich financování.

Kapitola druhá se zabývá historickým vývojem důchodového systému, včetně vysvětlení nefunkčnosti systému PAYGO – v dnešní době oproti době dřívější.

V třetí kapitole, která je stěžejní a nejobsáhlejší, je blíže charakterizována současná právní úprava starobního důchodu, vysvětleny pojmy důchodový nárok, podmínky jeho vzniku (věk, potřebná doba pojištění), výše důchodu – v závislosti na předčasnosti odchodu do důchodu či naopak přesluhování, různé typy starobních důchodů, výpočet výše důchodu ale i procesní stránka věci, tedy řízení v oblasti důchodového pojištění.

Předposlední kapitola je ve znamení srovnání naší zákonné úpravy starobního důchodu s právní úpravou důchodového pojištění jiných států. Konkrétně jsem si zvolila Spojené státy americké a Slovenskou republiku, jako dva odlišně vzorky.

Pátá kapitola se zabývá obecně důchodovou reformou, definováním současných problémů (demografických – populační stárnutí, nízká porodnost) a jejich důsledku – prohlubováním deficitu veřejných financí (díky rostoucím nákladům na sociální systém), důvody proč je potřebná a proč je nutné ji provést co nejrychleji a konkrétním řešením – navrhovanou reformou MPSV pro rok 2013.

Problematika starobních důchodů je hojně zpracována v knižních materiálech, ve své práci jsem však pro aktuálnost čerpala i ze zdrojů internetových.

Text je ukončen ke dni 30. dubna 2012.

1. KAPITOLA – Sociální zabezpečení – pojem, modely; důchodové systémy

1.1 Pojem sociální zabezpečení

Pojem sociální zabezpečení lze těžko najít v odborné literatuře přesně definovaný. „Cílem soudobého sociálního zabezpečení v nejobecnějším slova smyslu je regulace odpovědnosti občana za svou budoucnost a stanovení míry a forem sociální solidarity mezi občany.“¹ Sociální zabezpečení využívají moderní státy jako ochranu občanů při řešení finančních důsledků různých sociálních událostí (nemoc, úraz, invalidita, těhotenství, stáří a jiné) a rizik.² Sociální zabezpečení ovlivňuje sociální politika státu.

1.2 Modely sociálního zabezpečení + financování sociálního zabezpečení

Rozlišujeme dva přístupy financování sociálních dávek. Ve státním systému odvádí občan státu daně, ty plynou do státního rozpočtu a dále jsou na základě státem stanovených podmínek vypláceny jako dávky sociálního zabezpečení. V systému sociálního pojištění, občan pojišťuje sám sebe pro případ budoucí sociální události.

Sociální zabezpečení je prováděno v různých státech různými způsoby, existují však tři základní modely v celosvětovém měřítku.

Model sociálního pojištění vznikl už ke konci 19. století v Německu a častěji bývá nazýván dle kancléře, který v té době v Německu působil – Bismarckovský³ model. „Jeho charakteristické znaky spočívají v orientaci na zaměstnanecký poměr, v diferenciaci do určitých skupin v závislosti na druhu výdělečné činnosti a ve způsobu financování prostřednictvím pojistného placeného zaměstnavateli i zaměstnanci a také pomocí státních příspěvků.“⁴ V současné době je využíván moderní model sociálního pojištění, který je financován z příspěvků na sociální zabezpečení, vyskytuje se např. ve Spolkové republice Německo, Francii, Belgii, Lucembursku atd. Beveridgeův model využívaný ve Velké Británii je založen na „myšlence, že každý člen společnosti má právní nárok na základní zabezpečení“⁵ a to vede k univerzálním dávkám a

---

¹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 9

² Srov. PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. s. 249

³ Otto Eduard Leopold von Bismarck-Schönhausen (1815 – 1898), jeden z nejvýznamnějších politiků 19. století

⁴ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 112

⁵ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 112

univerzálnímu pojistnému. „Beveridge ⁶ upřednostňoval příspěvkový systém, každému účastníkovi se dostalo v rámci státního systému stejného zacházení, příspěvky a dávky stanovil v jednotné sazbě pro všechny, takže bez ohledu na to, jakou mzdu či plat si člověk vydělal, příspěvky státu a dávky od státu byly stejné.“ ⁷ Vláda v té době (polovina 20. Století) Beveridgovy návrhy zákonů sice přijala, avšak s velkým množstvím úprav, které byly provedeny na základě výzkumu – šlo však pouze o populistické změny, které způsobily, že systém nefungoval tak kvalitně, jako byl navrhnut Beveridgem. „Dávky z pojištění byly nižší než Beveridgem navrhované, současně však dávky sociální pomoci zůstaly na stejné úrovni – takže nakonec byly vyšší než ty z pojištění. K dalšímu oslabení systému došlo v moment, kdy bylo skupině oprávněných pojištěnců umožněno pobírání dávek dříve, než odvedli dostatečné příspěvky.“ ⁸

„Státoprávní model pochází z třicátých let z Ruska, vyznačuje se svou politickou přitažlivostí, kdy zdánlivě neexistuje nezaměstnanost, skutečné náklady této zakrývané nezaměstnanosti nesly podniky, což jim značně snižovalo jejich šance v hospodářské soutěži.“ ⁹

Skandinávský sociálně demokratický model je velmi finančně nákladný, založený na principu sociální solidarity a zásluhovosti, jeho nejvýznamnějším představitelem je Švédsko.

„Chilský model má dvě funkční zásady: za prvé je to přechod od financování na repartiční bázi k metodě plného kapitálového krytí, kdy je pozdější důchodový nárok ekvivalentní individuálně nastřádanému pojistnému a z něho docíleným úrokům.“ ¹⁰ Původ tohoto modelu spadá do průběhu chilské penzijní reformy, která probíhala v letech 1974 – 1981. Tento přechod k plně fondovému příspěvkově definovanému důchodovému systému by nebyl možný bez současného provedení reforem pracovního a kapitálového trhu, zdravotního pojištění a reformy daňové. „Účastník tohoto nového systému si spoří na individuální účet PRA a může si vybrat společnost AFP, která ho

---

⁶ William Henry Beveridge (1879 – 1963), britský ekonom, politik, sociální reformátor

⁷ *Vývoj sociálního státu v Evropě: čítanka z historie moderní evropské sociální politiky*. Vyd. 1. Editor Libor Musil. s. 163

⁸ *Vývoj sociálního státu v Evropě: čítanka z historie moderní evropské sociální politiky*. Vyd. 1. Editor Libor Musil. s. 168

⁹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 112

¹⁰ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 113

bude spravovat a prostředky zhodnocovat.“¹¹ Autor této reformy José Piñera¹² vidí klíčový moment úspěch tohoto systému, v naprosto volném vstupu zahraničních investorů do odvětví správcovských společností.

1.3 Důchodové systémy

Existují různé veřejné důchodové systémy, které mají svá specifika. Nejhojněji využívaný PAY-GO dávkově definovaný, kdy po splnění v zákoně stanovených podmínek (důchodový věk, potřebná doba pojištění) vzniká jednotlivci nárok na starobní důchod.

„PAY-GO příspěvkově definovaný, je založen na procentní výši příspěvku pojištěnce a výše důchodu závisí na naspořené částce na individuálním účtu pojištěnce. Důchodový systém financovaný z daní je založen na vyšší solidaritě. Systém rovného důchodu využívá nižší sazby důchodového pojištění a je doplněn individuálním spořením. Systém opt-out znamená vyvázání se z veřejného pilíře ve prospěch fondového systému, vyhovuje zejména občanům s vysokými příjmy.“¹³

Systémy financování veřejného sociálního zabezpečení – rozeznáváme dva základní, konkrétně průběžné financování a fondové financování. V poslední době je však velmi populární, medializovaný a diskutovaný i tzv. více pilířový systém financování sociálního zabezpečení, který se skládá ze třech pilířů (I. pilíř průběžně financovaný, II. pilíř fondově financovaný a III. pilíř dobrovolné pojištění).

Systém PAY-as-you-GO je založen na mezigeneračním přerozdělování – občan v aktivní fázi svého života platí pojistné – povinné sociální pojištění, které je v zápětí přerozděleno, a jsou z něj vypláceny dávky mezi občany v pasivní fázi života. Problémy tohoto systému jsou „stárnutí obyvatel, potřeba valorizace dávek, růst nákladů institucí, malé domácí úspory, vládní populismus a populismus politických stran.“¹⁴

Fondové financování zatím v České republice není příliš oblíbené, jde totiž o zvýšení odpovědnosti občana a jeho motivaci spořit si na stáří. „Systém je založen na

---

¹¹ HOLUB, Martin; POLLNEROVÁ, Štěpánka; ŠLAPÁK, Milan. *Analýza povinného spoření zavedeného v zahraničních důchodových systémech*. 1.vyd. Praha: VÚPSV, 2005. 59 s – s. 4

¹² José Piñera (1948 - ?), tvůrce chilské penzijní reformy

¹³ PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. s. 275

¹⁴ PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. s. 270

tvorbě, rozdělování a používání kapitalizovaného fondu sociálního zabezpečení u pojišťoven na principu pojišťovacím.“¹⁵

Více pilířový systém financování sociálního zabezpečení je v současné době nejčastěji používaný, ať už má pilíře dva (veřejný pilíř a dobrovolný soukromý pilíř) nebo tři, tzv. tripartitní (veřejný pilíř, povinný soukromý pilíř, dobrovolný soukromý pilíř). Světová banka v devadesátých letech 20. století, konkrétně v roce 1994, začala podporovat a doporučovat tripartitní systém jako nejlepší řešení financování sociálního zabezpečení. Veřejný pilíř je povinný a je upraven zákonem, jeho základním principem je sociální solidarita, která má větší váhu než zásluhovost, cílem je zmírnění chudoby ve stáří a pojištění dalších rizik. „Povinný soukromý pilíř je založen na odluce od státu, zrušení mezigeneračního přerozdělování, povinném spoření jednotlivců do pojistných fondů, tvorbě pojistně technických rezerv u pojišťoven zařazených do systému a využití principu ekvivalence.“¹⁶ Dobrovolný soukromý pilíř je dobrovolnou nadstavbou v rámci sociálního zabezpečení, v některých zemích je jednotlivec motivován k zapojení se do tohoto pilíře různými bonusy k příspěvku či úlevami na daních.

1.4 Důchodový systém v České republice

Důchodový systém v České republice se skládá pouze ze dvou částí, dvou pilířů namísto Světovou bankou doporučovaných tří. Prvním pilířem je povinné základní důchodové pojištění, které je dávkově definované a průběžně financované (PAYGO). Jak jsem již zmínila, tzv. druhý pilíř zatím neexistuje a nefunguje, a ten připravovaný je mnohými odborníky již dnes kritizován, jako nevýhodný, málo reformní. Uvidíme, v jaké podobě začne v příštím roce fungovat, právní předpisy jsou již schváleny. Dle terminologie EU se u nás vyskytuje až třetí pilíř důchodového systému, kterým je penzijní připojištění se státním příspěvkem – je dobrovolné, doplňkové a příspěvkově definované.

Celý důchodový systém je v České republice spravován státní institucí – Českou správou sociálního zabezpečení (dále ČSSZ). Příjmy a výdaje plynoucí do a ze systému jsou součástí státního rozpočtu, v němž byl zaveden zvláštní účet důchodového pojištění, který byl v roce 2008 transformován na Zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu.

---

¹⁵ PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. s. 272

¹⁶ PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. s. 275

Ze základního důchodového pojištění v České republice jsou v současné době vyplácené tyto typy důchodů:

- přímé důchody
  - starobní důchod
  - invalidní důchod
- pozůstalostní důchody
  - vdovský a vdovecký důchod
  - sirotčí důchod

Starobní důchod je nejčetnějším z druhů důchodů, jak je vidět z tabulky č. 1 (příloha) „Jde o důchod, který má nahradit ztrátu nebo omezení pracovního příjmu, které jsou způsobeny věkem jako sociální událostí.“¹⁷

1.4.1 Principy důchodového systému ČR

Systém důchodového pojištění v České republice funguje na několika základních principech, mnohé z nich byly zavedeny již před více než sto lety. Systém je povinný pro všechny ekonomicky aktivní osoby a to již od roku 1948 (nelze se z něj na základě žádosti vyvázat, ale na druhou stranu se lze systému účastnit dobrovolně, při splnění stanovených podmínek), s tím souvisí i princip jednotné právní úpravy (s určitou odchylkou pro osoby samostatně výdělečně činné) – platí jednotné zásady pro všechny občany pro nárok na důchod i pro jeho výpočet. Systém je dynamický, to se projevuje zejména v řadě prvků konstrukce výpočtu důchodu, který se „každoročně „automaticky“ upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji, a to včetně indexování vyměřovacích základů.“¹⁸ Všechny dávky jsou nárokové (obligatornost dávek) – při splnění zákonem stanovených podmínek, vzniká na důchod z důchodového pojištění nárok – souvisejícím principem je zajištění soudní ochrany – proti rozhodnutí ČSSZ o žádosti o důchod je možné podat písemné námitky a proti rozhodnutí o námitkách lze podat soudní žalobu. Princip sociální solidarity, především pojištěnců s vyššími příjmy s pojištěnci s nižšími příjmy. „Tento princip se v praxi projevuje především ve způsobu stanovení výše důchodu, neboť od určité výše se základ pro výpočet důchodu redukuje,

---

¹⁷ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 217

¹⁸ ODBOR 71. Obecná informace k zákonu o důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/617>

tj. nezohledňuje se plně.“¹⁹ A solidarita i tzv. mezigenerační, což znamená, že systém je průběžně financován z pojistného ekonomicky aktivních obyvatel, které je obratem přerozděleno na vyplácené dávky „(vybrané pojistné se průběžně spotřebovává a nevytvářejí se kapitálové fondy).“²⁰

Sociální solidarita a princip zásluhovosti byly v poslední době jedněmi z nejvíce diskutovaných problémů celého důchodového systému, ke kterému zaujal v roce 2010 stanovisko i Ústavní soud, který zrušil §15 zákona č.155/1995 Sb. jako protiústavní. Jádrem problému bylo, že v případě platby pojistného, byli lidé dosahující nižších výdělků povinni platit minimální pojistné. Kdežto lidé s výdělky vyššími, pojistné vysoké (počítané z celého výdělku), avšak při výplatě dávky byli pak „trestáni“ tzv. redukčními hranicemi pro výpočet dávek důchodu. Sociálně spravedlivé by bylo, dle mého názoru, více zohlednit princip zásluhovosti – tedy zohlednit poměr mezi odvedeným pojistným a vyplacenými dávkami. Pokud někdo platí celý život vysoké pojistné, měl by pak dostávat vysoký starobní důchod a pokud někdo platí celý život základní/minimální pojistné, měl by pak dostávat minimální důchod. A v druhé fázi i tzv. mezigenerační solidarita není v současných nepříznivých demografických podmínkách příliš spravedlivá. Je více než zřejmé, že pokud systém nelze ufinancovat, budou obecně klesat dávky (tím pádem bude klesat životní úroveň důchodcům, kteří však celý život poctivě platili) a zvyšovat se odvody na důchodové pojištění (což způsobí, že ekonomicky aktivní obyvatelstvo si nebude moct spořit).

1.4.2 Právní úprava důchodového systému ČR

Důchodový systém upravují dva základní právní předpisy, těmi jsou zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Zákon č. 155/1995 Sb. stanovuje okruh pojištěných osob, podmínky účasti na pojištění, dobu pojištění a náhradní dobu pojištění, výpočtový základ, jednotlivé pojmy, výši starobního důchodu, nárok na důchod a jeho výplatu a další – jde tedy o hmotně právní předpis. Zákon č. 582/1991 Sb. vymezuje organizační uspořádání sociálního zabezpečení, úkoly jednotlivých orgánů sociálního zabezpečení, úkoly zaměstnavatelů při provádění důchodového pojištění, povinnosti občanů v důchodovém pojištění a upravuje taky celé řízení ve věcech důchodového pojištění.

---

¹⁹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 203

²⁰ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 203

2. KAPITOLA – Historický vývoj důchodového pojištění v Českých zemích

2.1 Období od 18. století do 1948

Ke konci 18. století datujeme uzákonění penzijního zaopatření nejprve státních, později i jiných veřejných zaměstnanců. V rakouské monarchii byly vydány dva právní předpisy – tzv. penzijní normály: 1) z roku 1771 zakládal nárok na penze pro vdovy a sirotky po zaměstnancích, kteří „věrně sloužili“ a 2) z roku 1781 pro zaměstnance, kteří se alespoň po deseti letech uspokojivé služby stali práce neschopnými.

„První státní důchodový systém vznikl roku 1881 v Německu, jeho autorem byl Otto von Bismarck, který je dodnes považován za zakladatele státního sociálního systému. Málokdo však ví, že tento systém byl kapitalizační (příspěvky byly spravovány v samostatném fondu) a důchody byly vypláceny až při dožití 85 let, to je o 30 let více, než byl tehdejší průměrný věk dožití. Bismarckův sociální systém měl více částí, pro dělnickou třídu bylo mnohem podstatnější zdravotní a invalidní pojištění, starobního důchodu se dožila jen malá část populace.“²¹

Český důchodový systém se nechal inspirovat Bismarckovským modelem a v 19. století bylo kancléřem Taafem²² zavedeno sociální pojištění - tyto na svou dobu reformní kroky jsou často označovány, dle svého autora, jako Taafeho reforma.

Nově vzniklá Československá republika převzala v roce 1918 téměř ve všech oblastech císařské právní předpisy z dob Rakouska – Uherska a ne jinak tomu bylo v sociální oblasti, postupně pak byly přijímány zákony nové.

Nejvýznamnějším zákonem byl jednoznačně zákon č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, který zásadně přispěl k demokratickému vývoji v Československu. „Zákon zavedl dělnické pojištění pro případ invalidity a stáří a znamenal tak zásadní přelom v oblasti sociálního pojištění. Pojištění se týkalo těch, kteří na území Československé republiky vykonávali práce nebo služby na základě pracovního, služebního nebo učňovského poměru a

---

²¹ TRAXLER, Jan. Zavedme mezigenerační důchodový systém. In: [online]. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/diskuze/232669-jan-traxler-zavedme-mezigeneracni-duchodovy-system>

²² Eduard hrabě Taaffe (1833 – 1895), rakouský státník

nevykonávali je příležitostně nebo jako vedlejší zaměstnání.“²³ Tento zákon dal vzniknout Ústřední sociální pojišťovně, která spravovala invalidní a starobní pojištění a také zavedl, že každý pojištěnec měl svůj pojišťovací průkaz a evidenční číslo. Pojistné účastníci platili dle třídy (1.třída – 10.třída), do které byli zařazeni dle výše své mzdy – v dané třídě platili všichni stejné vysoké pojistné (kdy polovinu předepsaných příspěvků hradil pojištěnec a polovinu zaměstnavatel) a poté pobírali i důchod ve stejné výši. Zákon dal vzniknout i specializovanému pojišťovacímu soudnictví, ve kterém se nejčastěji řešilo trestání za neplacení pojistného.

Nárok na důchod vznikl pojištěnci „po uplynutí určité doby v pojištění (tzv. čekací doba), jež činila 150 příspěvkových týdnů. Další podmínkou vzniku nároku na dávku bylo, aby pojistný případ (invalidita, dovršení předepsaného věku, úmrtí) nastal za trvání pojištění nebo alespoň v tzv. ochranné lhůtě, jež činila jeden rok po zániku pojištění.

Pokud jde o výši důchodů v dělnickém pojištění, minimální důchod činil po tříletém pojištění 1.130 korun ročně. Nedosahoval tedy ani 95 korun měsíčně, a po 10 až 20 letech se pohyboval od 1.800 do 2.400 korun ročně, tj. od 150 do 200 korun měsíčně. Nejvyšší invalidní a starobní důchod činil 5.400 korun ročně, tj. 450 korun měsíčně. Tohoto důchodu mohl dosáhnout pojištěnec, jestliže byl nepřetržitě 50 let pojištěn v nejvyšší mzdové třídě a v každém roce alespoň 50 týdnů. Prakticky tedy tohoto důchodu nemohl dosáhnout nikdo.“²⁴

Dle mého názoru byly podmínky nároku na starobní důchod v roce 1924 mnohem přísnější než dnes, konkrétně mám na mysli potřebnou dobu pojištění a důchodový věk. Pro srovnání: důchodový věk v roce 1924 byl 65 let pro muže i ženy, bez rozdílu – a průměrná délka života 62 let (po očištění o kojeneckou úmrtnost). V roce 2011 je schváleno postupné zvýšení důchodového věku na 67 let, přičemž střední délka života²⁵ je odhadována na 74.2 let pro muže a 80.3 pro ženy. A občany je tato změna kritizována, navykli si na systém „25 let platit a 25 let brát“, což by bylo možné, pokud by však bylo pojistné mnohem vyšší než teď a systém na to byl nastaven.

---

²³ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, Odbor komunikace. 80 let sociálního pojištění. [online]. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

²⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, Odbor komunikace. 80 let sociálního pojištění. [online]. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

²⁵ střední délka života je statistický údaj udávající průměrný, tedy předpokládaný, věk, jehož dosahují členové dané populace

Ale systém byl nastaven jinak, mnohem přísněji. Právě proto, že pravidla byla přísná, mohl tento systém fungovat – systém sociálního pojištění byl založen na rovnováze mezi příjmy a výdaji.

2.2 Období od 1948 do 1989

Dalším významným mezníkem sociálního systému byl rok 1948, kdy byl přijat zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění (tentokrát inspirován modelem národního pojištění Sira Beveridge), kdy bylo pojištění poprvé nabídnuto i osobám samostatně výdělečně činným a který zvýšil úroveň dělnických důchodů. Avšak tento zákon měl výrazně sociální charakter, nebral v úvahu zásluhové hledisko při výpočtu důchodu, tudíž důchody byly odvozovány z výdělku jen minimálně. „V té době byla střední délka života 68 let a důchod lidé začali pobírat v 60 letech. Tedy teprve v druhé polovině minulého století byl u nás zaveden plošný důchodový systém tak, aby si většina lidí mohla několik let před smrtí dopřát zasloužený odpočinek. Systém byl nastaven na průměrných osm let čerpání důchodu.“²⁶

V roce 1951 bylo na základě zákona č. 102/1951 Sb., o přebudování národního pojištění, odděleno nemocenské a důchodové pojištění a pro provádění důchodového zabezpečení vznikl Státní úřad důchodového zabezpečení.

Dalším důležitým zákonem byl zákon č.55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení – tento zákon naopak uplatňoval zásluhové hledisko, takže důchod byl odvozován úměrně dle počtu odpracovaných let a výše posledního výdělku. Dále zavedl kategorie pracovníků – kdy byla zvýhodněna některá náročná povolání, naopak ale snížil věk odchodu do důchodu – čímž byly zvýšeny náklady na sociální zabezpečení.

V roce 1957 se orgánem pro provádění důchodového zabezpečení stal Státní úřad sociálního zabezpečení.

Zákon č.101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení přinesl novinku v podobě diferenciaci důchodového věku žen podle počtu vychovaných dětí a progresivní zdanění důchodů.

„V roce 1968 vzniklo na základě zákona č. 53/1968 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů, Ministerstvo práce a sociálních věcí. Mělo vykonávat působnost v oblasti sociálního zabezpečení, kterou do té doby zajišťoval

---

²⁶ TRAXLER, Jan. Zavedme mezigenerační důchodový systém. In: [online]. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/diskuze/232669-jan-traxler-zavedme-mezigeneracni-duchodovy-system>

Státní úřad sociálního zabezpečení. O dávkách důchodového zabezpečení začala místo Státního úřadu sociálního zabezpečení rozhodovat jeho původně vnitřní organizační jednotka – Správa důchodů v Praze. Z ní v roce 1969 vznikl Úřad důchodového zabezpečení v Praze.²⁷

Další změna přichází o sedm let později zákonem č.121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení – který ruší daň z důchodů a také zvyšuje již vyplácené důchody. Poté přichází ještě jeden zákon č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.

2.3 Období od 1989 – do současnosti

Po listopadu 1989 bylo rozhodnuto, že dosavadní důchodový systém musí být, z důvodu své finanční náročnosti a v některých oblastech i „nespravedlnosti (institut osobních důchodů) reformován – klíčovým úkolem této reformy byl přechod od sociálního zabezpečení k sociálnímu pojištění.“²⁸

Sociální reforma je členěna do třech fází. Pro starobní důchod je nejvýznamnější druhá fáze, proběhnuvší v letech 1993 – 1995, kdy byly přijaty dva významné zákony z důchodové oblasti.

První etapa proběhla v letech 1990 - 1992, kdy byl přijat zákon ČNR č.210/1990Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu – bylo zrušeno výsadní postavení některých skupin lidí. Byl založen samostatný správní orgán k řešení důchodového systému – Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), která vznikla sloučením Úřadu důchodového zabezpečení v Praze, České správy nemocenského pojištění a Správy nemocenského pojištění Svazu českých a moravských výrobních družstev.

Druhá etapa spadá do let 1993 – 1995, po vzniku samostatné České republiky. Bylo zavedeno sociální pojištění a dobrovolné penzijní připojištění se státním příspěvkem a to zákonem č. 42/1994 Sb., a také byl přijat zákon č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který nabyl účinnosti 1. ledna 1996.

Třetí etapa započala v roce 1998 s důrazem na nutnost důchodové reformy, zejména vzhledem k demografickému vývoji v naší zemi, kdy se zvyšuje průměrná

---

²⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, Odbor komunikace. 80 let sociálního pojištění. [online]. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

²⁸ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 34

délka života (tím pádem jsou lidé déle v důchodu a v systému lidí závislých na dávkách přibývá) a rodí se méně dětí (tedy klesá počet plátců pojistného do systému) a celkově populace stárne.

Avšak do roku 2002 se zásadní nedostatky v systému nevyřešily, byly uskutečněny pouze dílčí kroky, jako v roce 2000 daňové úlevy spojené s dobrovolným spořením u penzijního připojištění a v roce 2001 přísnější podmínky pro předčasný odchod do důchodu.

Významnější změny lze pozorovat od ledna roku 2010, kdy se začala zvyšovat potřebná doba pojištění pro vznik nároku na starobní důchod, z původních „25 let až na 35 let u osob, které dosáhnou důchodového věku po roce 2018 a také se zvýšil důchodový věk až na hranici 62 - 65 let u osob narozených po roce 1968 (65 let u mužů a u žen, které nevychovaly žádné dítě, v závislosti na počtu vychovaných dětí bude důchodový věk žen činit 62 až 64 let).“²⁹

„Malá důchodová reforma“ byla z mého pohledu největší legislativní počín od roku 1989. Novelou zákona o důchodovém pojištění č. 220/2011 Sb. bylo zavedeno několik dílčích změn, které připravují prostor pro opravdovou reformu, o které se mluví již přes dvacet let. Reformní kroky byly rozděleny do třech fází – důležitými daty byly 22. července 2011, 30. září 2011 a 1. ledna 2012.

Červencová etapa provedla změny v ustanovení o průměrné mzdě (bližší v 3. kapitole), zavedla nová pravidla valorizace důchodů a přesunula některé kompetence na MPSV, např. o zvyšování důchodu nebude rozhodovat vláda svým nařízením, ale bude provedeno vyhláškou MPSV, dle přesně stanovených pravidel.

Podzimní/zářijová fáze byla hodně medializovaná, protože spousta pojištěnců pocítila změnu, právě díky této fázi. Reagovala totiž na nález Ústavního soudu České republiky, který shledal § 15 ZDP³⁰, který zakotvuje způsob stanovení výpočtového základu, z něhož byla počítána procentní výměra důchodu, tedy i výše tzv. redukčních hranic za protiústavní, jde o nález Pl. ÚS 8/07, publikovaný pod č. 135/2010 Sb. – dále jen „nález ÚS“. Ústavní soud ve svém nálezu nezpochybnuje redukční hranice jako

---

²⁹ Srov. TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 35

³⁰ ZDP § 15 – Výpočtovým základem je osobní vyměřovací základ (§ 16), pokud nepřevyšuje částku 5.000 Kč. Převyšuje-li osobní vyměřovací základ částku 5.000 Kč, stanoví se výpočtový základ tak, že částka 5.000 Kč se počítá v plné výši, z částky osobního vyměřovacího základu nad 5.000 Kč do 10.000 Kč se počítá 30 % a z částky osobního vyměřovacího základu nad 10.000 Kč se počítá 10 %.

takové, ale v kombinaci „s ostatními parametry a stávající konstrukcí důchodového systému dostatečně negarantuje ústavně zaručené právo na přiměřené hmotné zabezpečení podle čl. 30 odst. 1 LZPS³¹ a vede k neakceptovatelné nerovnosti mezi různými skupinami pojištěnců. Toto ustanovení je podle nálezu ÚS v rozporu s čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod³² garantujícími rovnost obecně i rovnost v základních právech zaručených ústavním pořádkem.“³³ Ústavní soud uznal, že důchod lidí s vyššími příjmy je oproti nízkým příjmovým skupinám příliš nízký a je v rozporu s LZPS. Základem celého sporu se stala dvě slova „přiměřenost“ a „rovnost“, v kontextu poměru – kolik poplatník během života do systému odvede – výši příspěvku, výši příjmů a výši přiznané důchodové dávky. Novela mění vzorec pro výpočet důchodu tak, aby lidé pobírající během svého produktivního věku vyšší příjmy (a platící také vyšší pojistné) také dostali vyšší důchod. „ÚS proto ustanovení §15 ZDP s účinností od 30. září 2011 zrušil.“³⁴ Tedy dnem 30. září 2011 nastaly tyto změny – je zaveden nový způsob stanovení výpočtového základu a dále je prodlužován důchodový věk (blíže v 3. kapitole).

Poslední fáze, lednová, zavádí nový způsob určování základní výměry, společné posuzování účasti na důchodovém pojištění osob, které jsou současně jednateli i společníky téže společnosti s ručením omezeným, „mezipásma“ záporné sazby u tzv. předčasných starobních důchodů.

---

³¹ LZPS – čl. 30 odst. 1 – Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.

³² LZPS – čl. 1 – Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

LZPS – čl. 3 odst. 1 – Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

³³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 24. Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2011. [online]. [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11111>

³⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 24. Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2011. [online]. [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11111>

3. KAPITOLA – Současná právní úprava starobního důchodu

Starobní důchod má právo pobírat každý pojištěnec (osoba, která je nebo byla účastna pojištění), kterému na něj vznikl nárok. Nárokem je myšleno splnění zákonných podmínek obsažených v ustanovení §28 ZDP.

3.1 Podmínky pro získání nároku na starobní důchod

Podmínky pro získání nároku na starobní důchod stanovuje již výše zmíněný § 28 ZDP, jsou jimi podmínka věková a podmínka potřebné doby pojištění.

Pojištěnec má nárok na řádný starobní důchod, jestliže:

- a) získal dobu pojištění nejméně 28 let (pro rok 2012) – potřebná doba pojištění se rok od roku zvyšuje, až dosáhne 35 let
- b) dosáhl důchodového věku (stanoveno v tabulce č. 4 – viz příloha)
- c) nebo – získal dobu pojištění 18 let (pro rok 2012) a dosáhl věku alespoň o pět let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození (poměrný starobní důchod)

V ustanovení § 29 ZDP jsou definovány další možnosti pro získání nároku na starobní důchod, odstavec první stanovuje potřebnou dobu pojištění postupně se zvyšující v jednotlivých letech a důchodový věk. Odstavec druhý definuje alespoň minimální dobu pojištění pro nárok na poměrný starobní důchod, odstavec třetí se zabývá starobním důchodem při získání 30 let pojištění a odstavec čtvrtý zmiňuje možnost získání nároku na starobní důchod, při splnění podmínek nároku na invalidní důchod a podmínky věkové.

3.1.1 Doba pojištění

První z podmínek pro nárok na starobní důchod je doba pojištění, tedy „doba účasti osoby na pojištění, za kterou bylo v České republice zapláceno pojistné.“³⁵

Doba pojištění je v ustanovení §29 ZDP koncipována dvojím způsobem, vycházejícím z dřívějšího dělení starobních důchodů, který rozeznává plný starobní důchod a poměrný starobní důchod. Poměrný starobní důchod lze definovat jako nepřímou úměru mezi dvěma základními podmínkami pro vznik nároku na starobní důchod – „čím vyšší je věková podmínka, tím nižší je podmínka potřebné doby

---

³⁵ VOŘÍŠEK, Vladimír. *Pomýšlíte na důchod?*

pojištění.³⁶ Prakticky to znamená, že pokud pojištěnec dosáhne v roce 2012 důchodového věku, avšak nesplní druhou podmínku pro získání nároku na starobní důchod – dobu pojištění 28let – stačí, pokud je pojištěn alespoň 18 let a má nárok na získání poměrného starobního důchodu.

Potřebná doba pojištění pro získání nároku na starobní důchod byla do roku 2009 fixně stanovena pro všechny pojištěnce stejně na 25 let. Od roku 2010 se však dle ustanovení § 29 ZDP postupně prodlužuje, konkrétně vždy „o jeden rok za každý kalendářní rok po roce 2009, a to až na 35 let u osob, které dosáhnou důchodového věku po roce 2018.“³⁷ Délka potřebné doby pojištění je tedy rozdílná v závislosti na kalendářním roce – kdy pojištěnec dosáhne důchodového věku, přehledně zpracováno v tabulce č. 2, v příloze.

Pokud pojištěnec nesplňuje potřebnou dobu pojištění pro nárok na starobní důchod dle tabulky č. 2, má možnost získat starobní důchod též tehdy, jestliže v daném roce dosáhne věku alespoň o pět let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození a splní potřebnou dobu pojištění dle ustanovení § 29 odst. 2 ZDP – který je zpracována v tabulce č. 3, viz příloha.

Pojištěnec má nárok na starobní důchod též, jestliže dosáhl důchodového věku po roce 2014 a získal alespoň 30 let tzv. čisté doby pojištění (tj. bez započtení náhradních dob důchodového pojištění).³⁸

A pokud není splněna žádná z výše stanovených podmínek – vzniká nárok na starobní důchod též tehdy, pokud pojištěnec dosáhl 65 let a splnil zákonné podmínky pro získání invalidního důchodu.

S dobou pojištění souvisí ještě dva pojmy:

- náhradní doba pojištění,
- vyloučená doba pojištění.

„Náhradní doby pojištění jsou doby, v nichž není vykonávána žádná činnost, za kterou by byl občan odměňován takovým způsobem, že by jeho výdělečné příjmy byly zahrnovány do vyměřovacího základu, z něhož by bylo placeno pojistné na sociální

---

³⁶ VOŘÍŠEK, Vladimír. *Pomýšlíte na důchod?*

³⁷ *Důchody v České republice a ve Spolkové republice Německo: Renten in der Tschechischen Republik und Bundesrepublik Deutschland.* s. 4

³⁸ Srov. ustanovení § 29 odst. 3 ZDP

zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, „³⁹ - jde o dobu – kdy není odváděno pojistné, přesto je započítávána do celkové doby pojištění pro získání nároku na starobní důchod.

Náhradní doby pojištění jsou taxativně vymezeny v ustanovení § 5 ZDP a mají různou váhu. V celém rozsahu, tedy 100%, se pro stanovení výše důchodu započítává: výkon vojenské služby, péče o dítě a péče o bezmocnou/závislou osobu (stupeň závislosti stanoven níže). Zbylé náhradní doby se pro stanovení výše důchodu započítávají, poměrně nově, pouze v rozsahu 80%. „Pro účely nároku na starobní důchod se všechny náhradní doby hodnotí plně, jestliže byly získány před 1. 1. 2010. Ty z náhradních dob, které se pro účely výše důchodu redukuje na 80%, se pro účely nároku na důchod rovněž redukuje na 80%, jestliže byly získány po 31. 12. 2009.“⁴⁰

Náhradní doby pojištění jsou:

- studium - soustavná příprava na budoucí povolání a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let před rokem 2010,
- vedení v evidenci úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání (po dobu pobírání podpory v nezaměstnanosti či při rekvalifikaci),
- osoby se zdravotním postižením zařazené v teoretické a praktické přípravě pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost,
- vojenská služba v ozbrojených silách České republiky, pokud nejde o vojáky z povolání a vojáky v další službě, osob konajících civilní službu (do roku 2004),
- osobní péče o dítě ve věku do čtyř let,
- osobní péče o závislou osobu (mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I (lehká závislost) nebo osobu jakéhokoliv věku, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni II, III, IV (úplná závislost), pokud spolu žijí v domácnosti; podmínka domácnosti se nevyžaduje, pokud jde o blízkou osobu,
- pobírání plného invalidního důchodu (invalidního důchodu ve třetím stupni) z českého pojištění, a to do dosažení věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod (pobírají výsluhový příspěvek nebo příspěvek za službu podle zvláštních zákonů),

---

³⁹ VOŘÍŠEK, Vladimír. *Pomýšlíte na důchod?* s. 44

⁴⁰ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Náhradní doba pojištění. [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/nahradni-doba-pojisteni.htm>

- pobírání dávek z nemocenského pojištění,
- dočasná pracovní neschopnost.⁴¹

Studium (ukončené i neukončené), jako náhradní doba pojištění má nejvíce zvláštností a pro mě osobně je nejaktuálnější a tedy momentálně i nejzajímavější, proto přesně vymezím všechny varianty. Doba studia získaná:

- a) do 31. prosince 1995
  - doba studia po skončení povinné školní docházky do 18 let věku se počítá v plném rozsahu
  - po 18 let věku se počítá nejvýše 6 let, a to v rozsahu 80 %
- b) od 1. ledna 1996 do 31. prosince 2009 se započítává nejvýše 6 roků po dosažení 18 let věku, a to v rozsahu 80 %
- c) od 1. ledna 2010 se už do náhradní doby pojištění nepočítá.

„Vyloučená doba je doba, kdy pojištěnec nedosahoval příjmy, které by byly zahrnuty do vyměřovacího základu.“⁴² Praktický význam spočívá v tom, že při stanovení výše důchodu – se počet dnů připadajících na vyloučené doby odečítá od celkového počtu dnů, kdy osoba aktivně pracovala, což v má v konečném důsledku pozitivní dopad na výši důchodové dávky, protože zabraňují „zbytečnému“ snížení důchodu „(zahrnutím příjmově prázdných dob ve výpočtu by docházelo ke snížení výsledné částky).“⁴³ Vyloučené doby jsou vymezeny v ustanovení § 16 odst. 4 ZDP, jsou jimi například doba dočasné pracovní neschopnosti, doba studia či doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně.

V ustanovení § 16 odst. 8 ZDP je zmíněna varianta, kdy se kryjí vyloučené doby s dobou účasti na pojištění osob uvedených v § 5 odst. 1 písm. e) ZDP s dobou pojištění, v níž měl pojištěnec příjmy, které se zahrnují do vyměřovacího základu, nebo s dobou, za kterou náležely náhrady uvedené v § 16 odst. 3 ZDP. Pojištěnec nebo jiný oprávněný má právo podat žádost o upřednostnění vyloučené doby před výdělkem získaným v čase vyloučené doby.

Do doby pojištění se nepočítá:

- dny mezi datem závěrečného vysvědčení a datem nástupu do zaměstnání
- dny mezi ukončením vojenské prezenční služby a nástupem do zaměstnání

⁴¹ Srov. ustanovení § 5 odst. 1 písm. m až u ZDP

⁴² TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 213

⁴³ Srov. TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 213

- mezery mezi jednotlivými zaměstnáními

V této podkapitole je potřeba upřesnit ještě jeden pojem, a to dobrovolné důchodové pojištění. Jde o institut zavedený pro osoby starší 18 let, který funguje již od 1. 1. 1996 a který připouští možnost účasti na důchodovém pojištění nejen osobám vymezeným v zákoně, ale i dalším osobám na základě jejich dobrovolného rozhodnutí.

Každoročně se zvedá v České republice potřebná doba pojištění, z původních 25 let (do 31. 12. 2009), přes současných 28 let (rok 2012), k budoucím 35 letům v roce 2019. Dobrovolné pojištění je pro některé občany řešením, jak získat potřebný počet let pojištění, jde o pojistku před situací, kdy pojištěnci nevznikne nárok na důchod, protože nebyl potřebnou dobu pojištěn. Pokud pojištěnci chybí potřebná doba pojištění, může ji v některých případech, stanovených v zákoně, řešit dobrovolným důchodovým pojištěním.

Ke vzniku dobrovolného pojištění, je potřeba projevit vůli, podáním přihlášky na OSSZ příslušné dle místa trvalého pobytu nebo u cizince dle místa hlášeného pobytu v České republice. U osob, které nemají trvalý ani hlášený pobyt na území ČR, je povinná převzít přihlášku kterákoliv OSSZ, na niž se taková osoba obrátí.

„Je-li přihláška k účasti na dobrovolném důchodovém pojištění podávána v době, kdy již bylo zahájeno řízení o důchod, je k řízení o doplacení pojistného příslušná OSSZ, u níž byla žádost o důchod podána. Od 1. 1. 2012 je účast na dobrovolném důchodovém pojištění možná nejdéle do dne, který bezprostředně předchází dni vzniku nároku na starobní důchod.“⁴⁴

Účast na dobrovolném důchodovém pojištění je možná od 18 let a z pouze těchto zákonných důvodů, které jsou v ustanovení § 6 odst. 1 ZDP:

- 1) vedení v evidenci úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání, pokud po tuto dobu nenáleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci
- 2) soustavné přípravy na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole v ČR, případně v cizině, pokud podle rozhodnutí MŠ je postaveno naroveň studia na středních a vysokých školách v ČR, s výjimkou prvních 6 let studia po 18. roce věku počínaje dnem 1. 1. 1996. Toto pojištění přichází v úvahu až od 1. 1.

---

⁴⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Dobrovolná účast občanů na důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm>

2002. Od 1. 1. 2010 lze dobrovolně důchodově pojistit kteroukoliv dobu studia po dosažení věku 18 let.

„Tyto dva druhy dobrovolného pojištění lze aplikovat i zpětně před podáním přihlášky bez časového omezení.“⁴⁵

3) výdělečné činnosti v cizině po 31. 12. 1995, jedná-li se o:

- zaměstnance v pracovním poměru,
- členy družstva v družstvech, kde podmínkou členství je jejich pracovní vztah k družstvu, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro družstvo práci, za kterou jsou odměňováni,
- osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ)

4) výkonu dlouhodobé dobrovolnické služby na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací

5) činnosti v České republice ve prospěch zahraničního zaměstnavatele, jde-li o osoby, které jsou zaměstnanci zahraničního zaměstnavatele a jsou činní v ČR ve prospěch tohoto zaměstnavatele

„Za dobu přede dnem podání přihlášky je u těchto tří druhů dobrovolného pojištění účast na pojištění možná nejvýše v rozsahu dvou let bezprostředně před tímto dnem.“⁴⁶

6) výkonu funkce poslance Evropského parlamentu, zvoleného na území České republiky - účinnost od 19. 9. 2009 (§6 odst. 1 písm. f) zákona č. 155/1995 Sb.).

7) pobytu v cizině, po kterou následovaly svého manžela, který v cizině působil v diplomatických službách České republiky - účinnost od 1. 1. 2010 (§6 odst. 1 písm. g) zákona č. 155/1995 Sb.).

„Tyto dva druhy dobrovolného pojištění lze aplikovat i zpětně před podáním přihlášky bez časového omezení, nejdříve však od účinnosti zákonné úpravy.“⁴⁷

8) dobrovolného pojištění – bez uvedení důvodu (§6 odst. 2 ZDP). Pojištění mohou být účastny též osoby starší 18 let, které podaly přihlášku k účasti na

---

⁴⁵ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Dobrovolná účast občanů na důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm>

⁴⁶ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Dobrovolná účast občanů na důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm>

⁴⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Dobrovolná účast občanů na důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm>

dobrovolném pojištění, aniž splňují některou z podmínek uvedených výše pod body 1) až 7). Účast na pojištění je však v takovém případě možná v rozsahu nejvýše 10 let. Za dobu přede dnem podání přihlášky je účast na pojištění možná nejvýše v rozsahu jednoho roku bezprostředně před tímto dnem. Pokud uplyne desetileté období a občan nepodá odhlášku z pojištění, končí účast na pojištění uplynutím posledního dne tohoto období. Pojistné zaplacené po ukončení pojištění se vrací jako přeplatek na pojistném.

„Výše pojistného na dobrovolné důchodové pojištění se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu. Vyměřovacím základem osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění pro pojistné na důchodové pojištění je částka, kterou si určí, nejméně však částka ve výši jedné čtvrtiny průměrné mzdy platné v kalendářním roce, ve kterém se pojistné na důchodové pojištění platí.“⁴⁸

Sazba pojistného z vyměřovacího základu činí u osob dobrovolně účastných důchodového pojištění 28 %. „Protože pro rok 2012 došlo ke zvýšení minimálního vyměřovacího základu na 6.285,-Kč, tak se zvýšilo i dobrovolné důchodové pojištění, a to na částku 1.760,-Kč měsíčně (28% z 6.285,-Kč). Při platbě dobrovolného důchodového pojištění je rozhodující rok, ve kterém se pojištění platí. Nikoliv tedy rok, za který se platí.“⁴⁹

Vývoj výše nejnižšího možného měsíčního pojistného na dobrovolné důchodové pojištění v letech 2010 – 2012 je zpracován v tabulce č. 4, viz příloha

3.1.2 Důchodový věk

Další podmínkou pro získání nároku na starobní důchod, jak bylo uvedeno na začátku třetí kapitoly, je dosažení důchodového věku. Rozhodující kritérium pro určení důchodového věku je rok narození pojištěnce, jak stanovuje § 32 ZDP.

Existují tři rozlišovací hranice – vždy dle ročníku narození konkrétního pojištěnce:

- pojištěnci narození před rokem 1936,
- pojištěnci narození v letech 1936 až 1977,

---

⁴⁸ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Dobrovolná účast občanů na důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm>

⁴⁹ GOLA, Petr. Dobrovolné důchodové pojištění v roce 2012. [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/339260-dobrovolne-duchodove-pojisteni-v-roce-2012/>

- pojištěnci narození po roce 1977.

Důchodový věk u pojištěnců narozených před rokem 1936 je:

a) u mužů – 60let

b) u žen

- 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
- 54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
- 55let, pokud vychovaly dvě děti,
- 56 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo
- 57let, pokud jsou bezdětné.⁵⁰

Důchodový věk pro pojištěnce narozené v letech 1936 až 1977 se stanoví dle přílohy k ZDP. (tabulka č. 5 v příloze)

A pro pojištěnce narozené po roce 1977 je stanoveno dle § 32 odst. 3 ZDP, že k „věku 67 let se přičte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a roku 1977.“⁵¹ Což názorně na příkladu ročníku narození (1985) znamená: $(1985 - 1977 = 8)$, $(8 \times 2 = 16)$, $(67L + 16M = 68L 4M)$ – já dosáhnu důchodového věku v 68 letech a 4 měsících.

3.2 Předčasný starobní důchod

V současné době existuje pouze jeden typ starobního důchodu, avšak zákon připouští i variantu, kdy pojištěnec má nárok na starobní důchod i před dosažením důchodového věku, jak je stanoveno v § 31 ZDP, musí však splnit kumulativně dvě podmínky: potřebnou dobu pojištění, stanovenou v § 29 odst. 1 nebo 3 ZDP a do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše:

- a) 3 roky, pokud je jeho důchodový věk nižší než 63 let,
- b) 5 roků, pokud jeho důchodový věk činí alespoň 63 let a dosáhl věku alespoň 60 let.

„Rovněž v případě předčasného starobního důchodu se postupně prodlužuje délka potřebné doby pojištění pro nárok na tento důchod, a to obdobně jako v případě řádného

⁵⁰ Srov. ustanovení §32 ZDP

⁵¹ Česká republika. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/zakon/220-2011-sb-kterym-se-meni-zakon-c-1551995-sb-o- Duchodovem-pojistenim-ve-zneni-pozdejsich-predpisu-a-nektere-dalsi-zakony/> - bod 12

starobního důchodu (cílově po roce 2018 na 35 let – včetně náhradních dob, respektive 30 let – bez náhradních dob).“⁵² Přiznání tohoto důchodu vylučuje nárok na řádný starobní důchod.

Pokud pojištěnec pobírá předčasný starobní důchod, nelze současně pracovat na základě klasické pracovní smlouvy tak, aby jeho výdělek zakládal účast na důchodovém pojištění a povinnost odvádět sociální dávky. Pokud se tak již stane, je potřeba to nahlásit spolu se zaměstnavatelem ČSSZ v Praze a výplata důchodu je pak pozastavena. Stejně tak nemá nárok na důchod, pokud pobírá podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci.

Výjimka – pokud pojištěnec pracuje na dohodu o provedení práce, dohodu o pracovní činnosti s nízkým výdělkem (méně než 2.000,- Kč), podniká s nízkým ziskem nebo pronajímá, je možno provádět tuto aktivitu souběžně s pobíráním předčasného, trvale kráceného starobního důchodu.

3.3 Výše starobního důchodu

Výše starobního důchodu je upravena v ustanovení § 33 a následujících ZDP. Starobní důchod tvoří dvě složky, základní a procentní výměra.

Výše základní výměry starobního důchodu činí 9% průměrné mzdy měsíčně, s tím, že se pak zaokrouhlí na celé desetikoruny nahoru, to je pro letošní rok – 2.270,- Kč (byla valorizována v lednu 2012 o 40,- Kč z původních 2.230,-Kč). Je stejná pro všechny typy důchodů, bez ohledu na dobu pojištění a výši výdělků. Její výši stanovuje vyhláška MPSV č. 286/2011 Sb., která nabyla účinnosti 1. ledna 2012.

V příloze, v tabulce č. 6, je uveden vývoj základní výměry důchodu od roku 2003 do roku 2012.

Procentní výměra je druhou složkou, která ovlivňuje výši starobního důchodu. Její výpočet je taktéž pro všechny seniory stejný, ale tuto složku starobního důchodu může každý jedinec ovlivnit během svého života, tím, jaké měl příjmy. Procentní výměra se totiž stanoví kombinací třech prvků:

- dobou pojištění,
- výpočtovým základem,
- procentní sazbou.

---

⁵² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Starobní důchody. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/618>

Výše procentní výměry pro rok 2012 je 1.5% výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění, nejméně však 770,-Kč měsíčně.

Doba pojištění byla podrobně popsána výše, zbývá zmínit základní fakta k výpočtovému základu a procentní sazbu.

3.3.1 Výpočet

Pro výpočet je potřeba definovat prvky konstrukce výpočtu důchodu, kterými jsou:

- rozhodné období, z něhož se zjišťují příjmy pro výpočet důchodu,
- vyměřovací základy,
- všeobecné vyměřovací základy,
- přepočítací koeficient pro úpravu naposledy stanoveného všeobecného vyměřovacího základu,
- koeficienty nárůstu všeobecných vyměřovacích základů,
- osobní vyměřovací základ,
- výpočtový základ.

Rozhodné období je časový úsek, v němž se zjišťují prvky rozhodné pro stanovení vyměřovacího základu (v podstatě „hrubé příjmy“) a dle ustanovení § 18 ZDP, jde o období, které začíná kalendářním rokem bezprostředně následujícím po roce, v němž pojištěnec dosáhl 18 let věku, a končí kalendářním rokem, který bezprostředně předchází roku přiznání důchodu. V platnosti zůstává, že do rozhodného období se nezahrnují roky před rokem 1986, takže tato změna se projeví až u důchodů přiznávaných po roce 2016.⁵³

„Ročními vyměřovacími základy jsou skutečně dosažené vyměřovací základy (v podstatě "hrubé příjmy") za jednotlivé kalendářní roky rozhodného období vynásobené tzv. koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu.“⁵⁴

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu se stanoví jako podíl všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu, vynásobeného přepočítacím koeficientem a všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, za který se vypočítává roční vyměřovací

---

⁵³ Srov. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Výpočet a výplata důchodu. [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

⁵⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Obecná informace k zákonu o důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/617>

základ. Výši všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok stanoví vláda prováděcím předpisem do 30. září následujícího roku, a to ve výši průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem za kalendářní rok.⁵⁵

Osobní vyměřovací základ je měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období (průměrná mzda za všechny odpracované roky), vylučující některé zákonem stanovené doby, tzv. vyloučené doby, takže nedojde k jeho „rozmělnění“. Vypočte se jako součin koeficientu 30,4167 a podílu úhrnu ročních vyměřovacích základů za rozhodné období a počtu kalendářních dnů připadajících na rozhodné období.⁵⁶

Výpočtový základ se určí redukcí osobního vyměřovacího základu, přesahuje – li jeho výše alespoň první (nižší) redukční hranici. Původně byl definován §15 ZDP, ale ten byl nálezem ústavního soudu č.135/2010 Sb. ke dni 30. září 2011 zrušen. Zákonem č.220/2011 Sb. a §15 byly zavedeny nové redukční hranice, dopad této změny bude rozmělněn do tzv. přechodného období, které trvá od 30. září 2011 do 31. prosince 2014.

Stanovení výpočtového základu z osobního vyměřovacího základu jsem na základě §15 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 220/2011 Sb. zpracovala do tabulky č. 7, viz příloha, kde je přehledně vidět, že redukce mezi první a druhou redukční hranicí se bude snižovat, kdežto mezi druhou a třetí se bude zvyšovat, nad třetí hranicí klesat až se k ní nebude přihlížet.

Do tabulky č.8, která je součástí přílohy, jsem zpracovala odst. 3 § 15 zákona č. 220/2011 Sb., kde je vidět, jak se mění výše redukčních hranic v přechodné době od 30. 9. 2011 do 31. 12. 2014.

Za průměrnou mzdu se považuje částka, která se vypočte jako součin všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, pro který se průměrná mzda zjišťuje, a přepočítacího koeficientu pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu; vypočtená částka se zaokrouhluje na celé koruny nahoru. Průměrná mzda stanovená pro kalendářní rok podle věty první však nesmí být nižší než průměrná mzda stanovená pro bezprostředně předcházející kalendářní rok.

---

⁵⁵ Srov. ustanovení § 17 odst. 1, 2 ZDP

⁵⁶ Srov. ustanovení § 16 odst. 1 ZDP

Celkovou výši starobního důchodu pojištěnce tedy získáme součtem základní výměry (stanovena procentní sazbou z průměrné mzdy – 9%, což činí v roce 2012 – 2.270,-Kč) a procentní výměry – určené individuálně pro každého pojištěnce.

3.3.2 Výše předčasného starobního důchodu

Pokud si pojištěnec zvolí odchod do důchodu dříve než je jeho řádný důchodový věk, dochází pak k trvalému krácení výše procentní výměry, tento důchod se nepřepočítává ani při dosažení důchodového věku. Výše základní (fixní) výměry je stejná – tedy 2.270,- Kč/měsíčně, krácení důchodu se projevuje pouze v procentní výměře.

Od ledna 2012 dochází k vyššímu krácení (snížení) procentní výměry, je-li doba předčasnosti delší než 360 dnů (pokud je odchod do předčasného důchodu o 1 až 2 roky dříve – doba předčasnosti delší než 1 rok). Procentní výměra se nově snižuje za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, kdy se pojištěnci přizná předčasný starobní důchod, do dosažení jeho řádného důchodového věku. Nově byly tedy ustanovením § 36 zákonem č.220/2011 Sb. zavedeny tři hranice krácení procentní výměry:

- 1) za období prvních 360 kalendářních dnů o 0,9 % z výpočtového základu,
příklad – tj. při odchodu o 360 dnů dříve o 3,6 % (4krát započteno 90 kalendářních dnů)
- 2) za období od 361. do 720. kalendářního dne o 1,2 %,
příklad – tj. při odchodu o 450 dnů dříve o 4,8 % (4krát započteno 90 kalendářních dnů se sazbou 0,9 % + 1krát započteno 90 kalendářních dnů se sazbou 1,2 %)
- 3) za období od 721. kalendářního dne o 1,5 %,
příklad – tj. při odchodu o 990 dnů dříve o 12,9 % (4krát započteno 90 kalendářních dnů se sazbou 0,9 % + 4krát započteno 90 kalendářních dnů se sazbou 1,2 % + 3krát započteno 90 kalendářních dnů se sazbou 1,5 %).⁵⁷

---

⁵⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. V novém roce se mění krácení předčasných důchodů. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/2011-12-v-novem-roce-se-meni-kraceni-predcasnych- Duchodu.htm>

Do konce roku 2011 byla sazba pro krácení procentní výměry 0,9% z výpočtového základu a platila pro období celých prvních 720 kalendářních dnů a od 721. kalendářního dne byla 1.5%. Nová pravidla jsou tedy přísnější, než ta předchozí. Pokud pojištěnec, kterému vznikl nárok na předčasný starobní důchod, vykonával až do dosažení důchodového věku výdělečnou činnost, důchod nepobíral, přepočte se výše procentní výměry s přihlédnutím k nově získané době pojištění.

Pokud je vykonávána výdělečná činnost nebo poskytována podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci, nelze získat výplatu předčasného starobního důchodu

3.3.3 Zaměstnávání starobních důchodců

Je opakem předčasného důchodu, kdy pojištěnec, ačkoliv má již splněny podmínky (splňuje důchodový věk i potřebnou dobu pojištění) pro nárok na řádný starobní důchod, má zájem dále pracovat. Tato varianta, upravená § 34 odst. 2, 3 4 ZDP, je pak trvale bonifikována v podobě zvýšení procentní výměry – existují tři možnosti:

- 1) tzv. přesluhování – pojištěnec nepobírá starobní důchod – za každých 90 kalendářních dnů vzroste procentní výměra o 1,5% výpočtového základu
- 2) při výdělečné činnosti pobíral polovinu starobního důchodu -> za každých 180 kalendářních dnů vzroste procentní výměra o 1,5 % výpočtového základu
- 3) při výdělečné činnosti pobíral celý starobní důchod -> za každých 360 vzroste procentní výměra o 0,4 % výpočtového základu, avšak nárok na toto zvýšení má senior vždy po dvou letech, pokud výdělečná činnost trvala nepřetržitě po tuto dobu, nebo po skončení výdělečné činnosti vykonávané po 31. prosinci 2009. Navíc toto zvýšení neprobíhá automaticky, ale vždy je o něj třeba zažádat ČSSZ.

3.3.4 Valorizace důchodů

Je pojem, který znamená zvyšování důchodů, na základě vývoje reálné hodnoty přiznaného důchodu (vyplácené důchody se zvyšují v závislosti na růstu indexu spotřebitelských cen a mezd). „Růst cen a mezd znamená snižování reálné hodnoty důchodu a tedy pokles životní úrovně důchodce.“⁵⁸ Možným řešením tohoto problému je právě valorizace – zhodnocení/navýšení důchodu.

Teorie rozlišuje tři varianty valorizace:

---

⁵⁸ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 249

- příležitostná – která se používá zejména při jednorázových cenových úpravách nebo při záměru jednorázově upravit výši důchodů,
- poloautomatická valorizace – základní zásady v zákoně, konečné rozhodnutí záleží na příslušném orgánu a objektivních podmínkách,
- automatická valorizace.

V České republice probíhá valorizace každý rok a to automaticky, pojištěnec o ni nemusí žádat.

„Zvýšení důchodů zákon stanovuje tak, aby u průměrného starobního důchodu činilo 100 % růstu cen a dále též jednu třetinu růstu reálné mzdy.“⁵⁹ V ustanovení § 67 ZDP je stanoveno, že základní výměry a procentní výměry vyplácených důchodů se zvyšují pravidelně v lednu („pravidelný termín“), odchýlný postup je stanoven při vysoké inflaci a to tak, že pokud v období pro zjišťování růstu cen dosáhl růst cen aspoň 5%, procentní výměry vyplácených důchodů se zvyšují i mimo pravidelný lednový termín („mimořádný termín“).

Základní výměry vyplácených důchodů se zvyšují tak, aby výše základní výměry důchodu činila 9% průměrné mzdy, „je tedy zvyšována na základě růstu průměrné mzdy a procentní výměra na základě růstu spotřebitelských cen. Růst úhrnného indexu spotřebitelských cen za domácnosti celkem je při pravidelném zvýšení od ledna zjišťován v období dvanácti měsíců, a to do srpna kalendářního roku přecházejícího roku zvýšení důchodů.“⁶⁰

Zvyšování procentní výměry důchodů od roku 2006 je obsahem tabulky č. 9, viz příloha.

3.4 Organizace a řízení ve věcech důchodového pojištění

Řízení a organizace ve věcech důchodového pojištění je upravena zákonem č.582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (ZOPSZ), zejména v šesté části – hlavě druhé, čtvrté až šesté a dále i zákonem č. 500/2004 Sb. správním řádem (což bylo dříve stanoveno v §108 zákona č. 582/1991 Sb., který byl však pro

⁵⁹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Obecná informace k zákonu o důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/617>

⁶⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Obecná informace k zákonu o důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/617>

svou nadbytečnost zákonem č. 220/2011 definitivně zrušen). Správní řád totiž v § 1 odst. 1 a 2 stanovuje, že je základním procesním předpisem.

3.4.1 Zahájení řízení

V oblasti důchodového pojištění jsou všechna řízení správním řízením – zahajují se tedy, jak na návrh, tak i z moci úřední. Každý z uvedených postupů má svá specifika – ať už jde o konkrétní typ žádosti či den, který je považován za den zahájení daného řízení:

a) z moci úřední (ex offio)

- řízení o změně poskytování nebo výše přiznané dávky důchodového pojištění
- řízení o přeměně invalidního důchodu na starobní důchod
  - řízení je zahájeno dnem, kdy správní orgán oznámil účastníkovi zahájení řízení

b) na návrh (dispoziční zásada)

- řízení o přiznání dávky důchodového pojištění
- řízení o změně poskytování nebo výše již přiznané dávky důchodového pojištění
  - řízení je zahájeno dnem, kdy se oprávněný poprvé obrátil na věcně a místně příslušný orgán se žádostí o její přiznání

Podávání žádosti o dávky důchodového pojištění

Řízení o přiznání dávky důchodového pojištění je ovládáno dispoziční zásadou, což je procesní zásada uplatňována zejména v civilním procesu, ale i ve správním řízení, v souladu s níž účastníci řízení disponují procesem, který mohou vyvolat a vymezit i předmět jeho řízení. Z uvedeného vyplývá, že řízení lze zahájit jen na základě žádosti občana. Jakmile pojištěnec splní podmínky pro nárok na starobní důchod (důchodový věk a potřebnou dobu pojištění), musí sám podat návrh okresní správě sociálního zabezpečení na zahájení řízení o přiznání dávky důchodového pojištění. Musí, pokud chce již zahájit pobírání starobního důchodu (pokud tak neučiní, je předpokladem, že chce dál pracovat – navíc pokud bude pracovat déle, je to pro něj pak i výhodnější, vzhledem ke zvýšení výpočtového základu za odpracované dny nad rámec), jinak nemusí, je to jeho právo ne povinnost.

„Pobírání důchodu není povinností, je výhradním právem občana. Je na jeho vůli, kdy uplatní žádost o dávku důchodového pojištění, a v případě starobního důchodu i určení, od kterého data mu má být důchod přiznán. Rozlišuje mezi nárokem na důchod a nárokem na výplatu důchodu. Nárok na důchod vzniká dnem splnění všech podmínek stanovených zákonem pro daný druh důchodu (§54 ZDP). Pro vznik nároku na výplatu důchodu zákon vyžaduje splnění tří skutečností, kterými jsou splnění podmínek stanovených pro vznik nároku na důchod, splnění podmínek pro vznik nároku na výplatu důchodu a konečně podání žádosti o přiznání důchodu nebo jeho vyplácení (§54 odst. 2 DZP).“⁶¹

Žádosti o přiznání dávky důchodového pojištění sepisuje s občany OSSZ, která je místně příslušná, na předepsaných tiskopisech. Místní příslušnost OSSZ se řídí místem trvalého pobytu občana nebo místem hlášeného pobytu v České republice, jde-li o cizince, dále sídlem zaměstnavatele, místem výkonu samostatné výdělečné činnosti a jinými.

Jsou tedy tři možnosti:

OSSZ – v okresních městech Okresní správa sociálního zabezpečení,

MSSZ – v Brně Městská správa sociálního zabezpečení,

PSSZ – v Praze Pražská správa sociálního zabezpečení.

Za občany, kteří vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemohou sami podávat žádost o dávku důchodového pojištění, mohou s jejich souhlasem a na základě potvrzení lékaře o zdravotním stavu těchto občanů podat tuto žádost jejich rodinní příslušníci.

„Žádost o důchod může kromě oprávněného občana podat i jeho zmocněnec, a to na základě plné moci. Z jejího textu musí být zřejmé, že byla udělena k podání žádosti o důchod. Protože zmocněnec musí za žadatele uvést a podepsat některá zásadní prohlášení a sdělení (například o výchově nezletilých dětí, o pobírání dávek nemocenského, o dobách odpracovaných od ukončení povinné školní docházky, o náhradních dobách pojištění), které nemusí detailně znát, je vhodné, aby se žadatelé o důchod nechali při sepisování žádosti zastupovat pouze výjimečně.“⁶²

OSSZ je povinna sepsat žádost o dávku důchodového pojištění. Nikdy nesmí odmítnout sepsání žádosti, a to i když má za to, že občan nesplňuje podmínky stanovené

---

⁶¹ MOTEJL, Otakar. *Důchody*.

⁶² ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Podání žádosti o důchod. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/podani-zadosti-o-duchod.htm>

pro nárok na dávku důchodového pojištění nebo není-li žádost občana doložena potřebnými doklady. „Realizuje se tím právo občana na to, aby o jeho žádosti rozhodoval pouze orgán příslušný k tomu ze zákona a aby se tak stalo, předepsanou formou s možností podání opravných prostředků.“⁶³ Před lednem 2007 však byla praxe jiná, pokud měl zaměstnavatel více než 25 zaměstnanců, sepisoval s ním žádost zaměstnavatel.

Žádost o dávku důchodového pojištění, na niž vznikl nárok během výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby nebo výkonu zabezpečovací detence, sepisuje s občany na předepsaných tiskopisech věznice nebo ústav pro výkon zabezpečovací detence. Tato instituce pak předkládá žádost do 8 dnů ode dne sepsání okresní správě sociálního zabezpečení.

Zaměstnavatelé jsou povinni vést potřebné záznamy o skutečnostech rozhodných pro nárok na dávky důchodového pojištění, jejich výši a výplatu a předkládat je příslušným orgánům sociálního zabezpečení. Zaměstnavatel je povinen do 8 dnů ode dne, kdy obdržel výzvu okresní správy sociálního zabezpečení sepisující žádost o dávku důchodového pojištění, sdělit písemně požadované údaje, zda:

- provádí z příjmu žadatele o dávku důchodového pojištění srážky na základě nařízeného soudního nebo správního výkonu rozhodnutí, konkursu nebo dohody o srážkách z důchodu uzavřené podle občanského zákoníku, označení toho, kdo toto rozhodnutí vydal, a číslo jednacích tohoto rozhodnutí, a jde-li o srážky na výživné, zda se jedná o běžné nebo dlužné výživné a jaká je jeho výše,
- trvá pracovněprávní vztah žadatele o starobní důchod ke dni, od něhož občan žádá o přiznání tohoto důchodu, a na jakou dobu byl tento vztah sjednán,
- vyplácí náhradu mzdy nebo snížený plat (sníženou odměnu) v době prvních 21 kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény a datum vzniku této neschopnosti nebo datum, od něhož byla nařízena karanténa.⁶⁴

---

⁶³ MOTEJL, Otakar. *Důchody*.

⁶⁴ Srov. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Povinnosti zaměstnavatelů při provádění důchodového pojištění. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/zivotni-situace/zamestnavatel/povinnosti-zamestnavatelu-pri-provadeni-duchodoveho-pojisteni.htm>

3.4.2 Lhůty – přerušení a zastavení řízení

Žádost lze podat nejdříve čtyři měsíce přede dnem, od kterého občan žádá dávku důchodového pojištění přiznat. S časem podání žádosti souvisí další postup orgánu sociálního zabezpečení, protože pokud je žádost podána více než jeden měsíc dříve než je stanoveno, řízení je zastaveno. Pokud je žádost podána nejvýše o jeden měsíc dříve než v zákonem stanovené lhůtě, orgán sociálního zabezpečení řízení přeruší a prvním dnem lhůty stanovené pro podání žádosti v řízení pokračuje z moci úřední.

Pojištěnec splnil podmínky nároku na starobní důchod a od 1. srpna 2011 chce začít pobírat důchod.

Příklad č. 1: Kdy může nejdříve požádat o zahájení řízení? Čtyři měsíce přede dnem, od kterého občan žádá dávku důchodového pojištění přiznat – tedy řádný návrh na zahájení řízení mohou podat v rozmezí 1. 3. 2011 a 30. 6. 2011.

Příklad č. 2: Kdy orgán sociálního zabezpečení řízení zastaví? Pokud byla žádost podána více než jeden měsíc dříve, než je zákonem stanoveno. Tedy pokud byl podán návrh před 1.2.2011.

Příklad č. 3: Kdy orgán sociálního zabezpečení řízení přeruší? Pokud je žádost podána nejvýše o jeden měsíc dříve než v zákonem stanovené lhůtě, je řízení přerušeno – tedy pokud podám návrh v rozmezí 1. 2. 2011 – 28. 2. 2011 bude řízení jen přerušeno a dne 1. 3. 2011 z moci úřední zahájeno.

3.4.3 Dokazování

Fáze dokazování – prokázání dob pojištění a vyměřovacích základů, které mají vliv nejen na samotný nárok na starobní důchod, ale i na jeho výši – je pro pojištěnce jeden z nejzásadnějších okamžiků celého řízení o dávku důchodového pojištění.

Je ovládáno zásadou materiální pravdy, což znamená, že orgán rozhodující o dávce důchodového pojištění je povinen postupovat v řízení tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci.⁶⁵

Tato fáze řízení je upravena § 84 ZOPŠZ, kde jsou upraveny důkazní prostředky a §85 ZOPŠZ, který stanovuje, které doby je třeba prokázat:

- doba vojenské služby potvrzením vydaným příslušným vojenským orgánem,

---

⁶⁵ Upraveno SŘ

- doba odbojové činnosti a polní služby potvrzením vydaným příslušným vojenským orgánem,
- doba pobytu v cizině, po kterou žena doprovázela svého manžela, který působil jako zaměstnanec v zahraničí nebo expert v zahraničí, potvrzením zaměstnavatele, který vyslal manžela ženy do zahraničí,
- doba výkonu civilní služby potvrzením orgánu státní správy, který vydal povolávací příkaz k nastoupení civilní služby,
- doba nezaměstnanosti před 1. lednem 1996 potvrzením orgánu státní správy, který občana vedl jako uchazeče o zaměstnání,
- doba studia na středních, vyšších odborných a vysokých školách v cizině rozhodnutím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy o tom, že studium na těchto školách je postaveno na roveň studia na středních, vyšších odborných a VŠ v ČR.

Dále se prokazují doby péče uvedené v § 6 odst. 4 písm. a) bodech 11 a 12 – doby péče o dítě a o blízkou osobu závislou na péči.

V řízení se nepoužije ustanovení správního řádu o vyjádření účastníků k podkladům rozhodnutí, zahájení řízení z moci úřední se účastníkům zpravidla neoznamuje.

Na webových stránkách ČSSZ je stanoveno, jaké doklady jsou třeba předložit při podávání žádosti o starobní důchod:

- občanský průkaz, u cizinců pas či povolení k pobytu,
- doklady o studiu, popřípadě učení (i nedokončeném),
- muži předkládají doklady o výkonu vojenské služby,
- ženy předkládají doklady prokazující výchovu dětí,
- potvrzení zaměstnavatele o vyplácených náhradách za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti náležející za pracovní úraz (nemoc z povolání),
- potvrzení zaměstnavatele o zvláštním příspěvku horníkům, vypláceném před rokem 1996,
- pokud občan chce důchod vyplácet na účet u peněžního ústavu, musí k žádosti přiložit vyplněný a bankou potvrzený tiskopis „Žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet“,
- doklady prokazující zaměstnání v cizině,

- chybí-li některé doby pojištění, předkládají se náhradní doklady, které prokazují výdělečnou činnost - potvrzení zaměstnavatele, pracovní smlouvy, svědecké prohlášení aj.,
- evidenční list důchodového pojištění z posledního zaměstnání – předkládá jej zaměstnavatel, a to na vyžádání OSSZ/PSSZ/MSSZ.⁶⁶

3.4.4 Rozhodování o důchodu

Lhůta pro vydání rozhodnutí je ovládána zásadou rychlosti a hospodárnosti, správní orgán je povinen vydat rozhodnutí bez zbytečného odkladu, nelze-li je vydat bezodkladně, je správní orgán povinen tak učinit do 30 dnů od zahájení řízení – k těm lze připočít dalších 30 dnů, pokud jde o zvláště složitý případ, což většinou řízení o přiznání důchodu je – lhůtu dále specifikuje § 85a ZOPSZ, kde je zakotveno, že orgán sociálního zabezpečení je povinen vydat rozhodnutí o přiznání dávky důchodového pojištění do 90 dnů ode dne zahájení řízení. Pokud jde o důchody s mezinárodním prvkem, může se lhůta ještě protáhnout, protože pak se řízení řídí koordinačními nařízeními a záleží na postupu zahraničních institucí.

„Délka vyřízení žádosti závisí na tom, zda jsou v evidenci ČSSZ všechny podklady, či nikoliv. Může se stát, že chybí, například proto, že zaměstnavatelé dříve nesplnili svou zákonnou povinnost a neposlali potřebné dokumenty ČSSZ. V takovém případě se musí chybějící doby pojištění došetřit. ČSSZ může o důchodu rozhodnout teprve poté, co je evidence kompletní. V průměru se doba vyřízení žádosti o důchod při došetřování chybějících dob pojištění pohybuje kolem 3 měsíců. Ve výjimečných případech, kdy žádost nelze definitivně vyřídit z důvodu nezbytného šetření poskytuje ČSSZ žadateli před vydáním rozhodnutím o důchodu zálohu.“⁶⁷

Všechny žádosti o důchod postupují OSSZ či PSSZ či MSSZ České správě sociálního zabezpečení, která o nich rozhoduje. Zákonem je stanoveno v § 86 ZOPSZ, že rozhodnutí ve věcech důchodového pojištění se vydává písemně, ne však, pokud jde o hromadné zvyšování vyplácených dávek, tehdy občan obdrží jen písemné oznámení o zvýšení těchto dávek. Rozhodnutí musí obsahovat náležitosti, jak je stanovuje § 68 odst. 1 SR, tedy výrokovou část, odůvodnění a poučení účastníka řízení, o možnosti podat

⁶⁶ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Podání žádosti o důchod. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/podani-zadosti-o-duchod.htm>

⁶⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Podání žádosti o důchod. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/podani-zadosti-o-duchod.htm>

námítka, lhůtu, ve které je možné námitku podat, od kterého dne se lhůta počítá, kdo o námitkách rozhoduje a u kterého orgánu se námitky podávají a také se uvádí, kdy námitky nemají odkladný účinek.

3.4.5 Opravné prostředky - námitkové řízení

Řízení o námitkách bylo zavedeno zákonem č. 479/2008 Sb. s účinností od 1. ledna 2010, kterým se mění zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ZOPSZ obsahuje úpravu námitek zejména v § 88, §88a a v §90.

Proti rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení – ČSSZ ve věci nároku na starobní důchod (důchodového pojištění obecně) lze jako řádný opravný prostředek podat písemné námitky, do 30 dnů ode dne jeho oznámení účastníku řízení, přičemž je lze podat přímo u orgánu, který rozhodoval, tedy ČSSZ nebo u kterékoliv OSSZ (OOSZ/ MSSZ, PSSZ), která je povinna takové podání neprodleně postoupit ČSSZ. O námitkách rozhoduje ČSSZ, přičemž může rozhodnout i v neprospěch účastníka (neuplatní se zákaz *reformatio in peius*⁶⁸).

Zákon ZOPSZ výslovně v § 88 odst. 1 stanoví, že námitky musejí mít písemnou formu a dle odst. 3 musí mít stejné náležitosti jako odvolání podané dle §82 SŘ. Námitky nemají ani devolutivní (přenesení příslušnosti na orgán vyššího stupně) účinek (nejde-li o rozhodnutí, které ukládá povinnost vrátit neprávem vyplacené dávky) ani suspenzivní/odkladný účinek (výjimkou jsou námitky dle § 118a až 118c ZOPSZ).

K řízení o námitkách je příslušná ČSSZ, tedy správní orgán, který rozhodnutí vydal, ale právní úprava (§ 88 odst. 7 ZOPSZ) stanovuje oddělené vedení řízení o námitkách od rozhodování ČSSZ v prvním stupni. Na řízení o námitkách se nemohou podílet ani v něm rozhodovat osoby, které se účastnily řízení o vydání napadeného rozhodnutí. „ČSSZ přezkoumává rozhodnutí, proti kterému byly podány námitky, v plném rozsahu, aniž by byla vázána podanými námitkami.“⁶⁹

Námitky jsou tak jediným řádným opravným prostředkem ve správním řízení proti prvoinstančnímu rozhodnutí ČSSZ o důchodové dávce. „Podání námitek je řádný opravný prostředek ve správním řízení – absolvování námitkového řízení, ať již úspěšné nebo neúspěšné, je tedy nezbytným předpokladem k tomu, aby se věci mohl zabývat

---

⁶⁸ Změna k horšímu

⁶⁹ Srov. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Řízení a rozhodování. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/rizeni-a-rozhodovani/>

soud v rámci případné později uplatněné správní žaloby. Žalobu v soudním řízení správním lze podat do dvou měsíců ode dne oznámení rozhodnutí o námitkách u místně příslušného krajského soudu (v případě Prahy u Městského soudu v Praze). Od 1.1.2012 již neplatí, že účinky včasného podání žaloby jsou zachovány, byla-li žaloba podána u ČSSZ.⁷⁰

3.4.6 Výplata důchodu

Zákon č.155/1995 Sb. v části čtvrté, hlavě šesté, díle pátém v § 64 stanoví, že příjemcem důchodu je oprávněný, jeho zákonný zástupce anebo zvláštní příjemce. Zakotveny jsou dvě varianty výplaty důchodu, jedna z nich je zpoplatněna a záleží pouze na žadateli, kterou formu výplaty si při podání žádosti o důchod sám zvolí:

- a) v hotovosti, prostřednictvím držitele poštovní licence (od roku 2010 je tento způsob vyplácení důchodu zpoplatněn),
- b) bankovním převodem na účet.

Pokud si potencionální důchodce zvolí bezhotovostní převod, je třeba k žádosti o důchod připojit ještě jeden tiskopis – „žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet“, již potvrzený občanem vybranou bankou. V případě penzisty žijícího v cizině, je možné si vybrat bezhotovostní převod na tuzemský či zahraniční účet – opět to zahrnuje další tiskopis – „potvrzení o žití oprávněného“, který musí být adresován ústředí ČSSZ. V § 116 odst. 1 ZOPSZ je stanoveno, že dávky důchodového pojištění se vyplácejí dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách – v případě hotovostní výplaty či bezhotovostní převodu v rámci České republiky, pokud jde o výplatu dávky důchodového pojištění do ciziny – je zde speciální § 116 odst. 3 ZOPSZ – ta se vyplácí pozadu nejvýše v tříměsíčních lhůtách – tedy čtvrtletně, v měsících březnu, červnu, září a prosinci – po předchozím zaslání potvrzení o žití oprávněného.

---

⁷⁰ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Řízení a rozhodování. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/rizeni-a-rozhodovani/>

4. KAPITOLA – Starobní důchod ve Spojených státech amerických a Slovenské republice

Tato kapitola by měla stručně popsat, jaká je právní úprava sociálního zabezpečení, zejména pak starobního důchodu v jiných zemích. Vybrala jsem si USA, protože mě tato země dlouhodobě fascinuje svoji velikostí a zajímalo mě, jak řeší tento problém v zemi neomezených možností. Druhým státem pro srovnání je v mé práci Slovensko, to ze dvou důvodů, začínalo v devadesátých letech téměř na stejné startovní čáře, jako naše země a druhým důvodem je tamní, již provedená důchodová reforma, která mohla být pro ČR určitou motivací a vzorem, s postupem času je však nutno podotknout, že nebyla úspěšná tak, jak bylo očekáváno. Nejprve tedy USA, poté trochu podrobněji Slovenská republika.

4.1 USA – starobní důchod

„Většina sociálních zákonů vznikla v době prezidenta Roosevelta, v rámci programu New Deal, kdy po tzv. černém pátku na newyorské burze začala světová hospodářská krize.“⁷¹ „První příjmy ze sociálního zabezpečení pak byly poskytovány v roce 1940, kdy mělo méně jak 7% lidí nějaký druh penze, jedna čtvrtina žila v blahobytu, jedna čtvrtina dále pracovala a víc jako polovina starých lidí byla podporována rodinou a přáteli.“⁷² Základní rozdíl mezi sociálním zabezpečením v Americe a západních evropských státech je míra odpovědnosti občana za finanční zabezpečení ve stáří. V evropských státech se rozmohla tradice státu blahobytu a jedinec nebyl motivován k soukromému spoření do budoucna tak, jako měl jistotu nějakých dávek z veřejného sektoru, pokud by ve stáří potřeboval. V České republice to tak ještě stále funguje, ve spoustě evropských států však už byl penzijní systém reformován se zaměřením na soukromé spoření občanů. „Sociální zabezpečení bylo veřejnosti zobrazováno jako program související s prací – veřejnost má „zasloužené právo“ na příspěvky, které spočívají na jejich výdělcích a že sociální zabezpečení je „sociální pojištění“ a ne určitý blahobyt.“⁷³

---

⁷¹ BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny evropských zemí a USA: (stručný nástin)*. s. 198

⁷² ROSS, Stanford G. *Nové smery sociálneho zabezpečenia v USA: (zmena práv a povinností)*. s. 13

⁷³ ROSS, Stanford G. *Nové smery sociálneho zabezpečenia v USA: (zmena práv a povinností)*. s. 15

V USA se starobní důchod většiny obyvatelstva skládá ze dvou složek a to z části veřejné (státní) a z části soukromé – individuálně naspořené (která se dělí na dva pilíře – zaměstnanecké a individuální penzijní plány (401k) a individuální soukromé investování). I. pilíř – státní americký program důchodového pojištění (OASDI: Old Age, Survivors and Disability Insurance), podle něhož se upravuje starobní důchod (OAI: Old Age Insurance), invalidní důchod (Disability Insurance) a pozůstalostní důchod (SI: Survivors Insurance), které *spravuje státní Social Security Administration (SSA)*.⁷⁴

V USA se stejně jako v České republice odvádí každý měsíc příspěvek na sociální pojištění, z kterého jsou financovány všechny typy důchodu. Je však nazýván příspěvkem na sociální zabezpečení a je odváděn z daně z příjmu. Tento „první pilíř je průběžně financován a je povinný pro všechny zaměstnance od 21 let pracující na hlavní pracovní poměr, včetně OSVČ. Příspěvky na sociální zabezpečení jsou rovným dílem rozděleny mezi zaměstnance i zaměstnavatele „⁷⁵ a platí se z jakékoliv výše hrubé mzdy až do zákonem stanovené výše – „v roce 2009 to bylo 106 800 USD/ročně.“⁷⁶

Nárok na starobní důchod je závislý shodně jako v ČR na splnění několika podmínek, jsou jimi důchodový věk, výše příspěvků a délka pojištění/placení příspěvků na sociální zabezpečení. Důchodový věk je stanoven v tabulce č. 10 (viz příloha) dle ročníku narození. Z tabulky je patrné, že Američané mnohem progresivněji/rychleji zvedají hranice důchodového věku. Během sedmi ročníků narození se důchodový věk srovná pro všechny na 67let. U nás toto sjednocení důchodového věku bude trvat od stejného ročníku 1954 varianta žena se čtyřmi dětmi, která má aktuálně důchodový věk 57 let, 23let. Což je více jak třikrát déle. Jde o tabulku č. 4 (viz příloha) tzv. důchodového věku, který se razantně zvyšuje na 67 let pro všechny a toho bude dosaženo v roce 2027. V USA existuje také varianta předčasného odchodu do důchodu, což lze již od 62 let, ale stejně jako v ČR bude tento předčasný důchod trvale krácený – o tolik, v závislosti na počtu měsíců, o které odešel jedinec dříve. Pokud má však pojištěnec zdravotní problémy, a z toho důvodu zvažuje odchod do předčasného důchodu, je doporučováno podání žádosti o invalidní důchod, který je stejně vysoký

---

⁷⁴ Srov. HOLUB, Martin; POLLNEROVÁ Štěpánka. *Relace důchodu ke mzdě*. s. 33

⁷⁵ *Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA*. s. 66

⁷⁶ *Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA*. s. 67

jako řádný/plný důchod. Poté při dosažení řádného důchodového věku, budou tyto dávky převedeny na starobní důchodové dávky. A jako v českém systému, je člověk za předčasný odchod do důchodu krácen, za opožděný odchod do důchodu, je bonifikován, přehledně zpracováno v tabulce č. 11, viz příloha. Platí zde pravidlo, čím déle pracuji, tím větší výhody při odchodu do systému získám. Přesluhování je omezeno horní věkovou hranicí, kdy je možno odejít do důchodu až v 70 letech. Pobírání důchodových dávek spojené s pracovní činností seniora, je možné, aniž by byly sníženy dávky, ale příjmy důchodce nesmí překročit zákonem stanovenou hranici.

„To znamená, že osoba odcházející do důchodu v 62 letech a její oficiální důchodový věk je:

- 65 let, bude pobírat 80% plné důchodové dávky
- 66 let, bude pobírat 75% plné důchodové dávky
- 67 let, bude pobírat 70% plné důchodové dávky“⁷⁷

Druhá podmínka pro získání nároku na starobní důchod je potřebná doba pojištění, kdy je třeba odvádět příspěvek na sociální zabezpečení, za něj získávat „kredity“. Potřebný počet kreditů pro nárok na důchod závisí na ročníku narození. Pro ročníky narození 1929 a později je potřeba 40 kreditů – za čtvrtletí je zisk jednoho kreditu, nutných je tedy nejméně čtyřicet čtvrtletí, což je 10 let práce. Domnívám se, že to je velmi krátká doba pojištění, pokud uvážím, že „muž při dosažení věku 65 let může očekávat, že se dožije v průměru 83 let a žena za stejných podmínek až věku 85let. To je pouze průměrná doba dožití – jeden ze čtyř 65letých se dožije věku 90let a jeden z deseti věku 95let.“⁷⁸ To je hrubý nepoměr – na nejnižší možné dávky stačí deset let pojištění, a průměrná doba vyplácení dávek pro jedince je u mužů 18 let a u žen 20let. Takto zavedené parametry nejsou dlouhou udržitelné. V České republice je potřebná doba pojištění o 25let delší. Pokud Američan přestane pracovat, než dosáhne dostatek kreditů, vznikne mu „úvěr“ v systému sociálního zabezpečení. Je možno jej smazat, pokud se ještě vrátí do práce a tím zvýší počet kreditů na požadovaný počet. Dávky nejsou vypláceny, pokud jedinec nemá na svém účtu potřebný a žádaný počet kreditů – očividně nic jako „poměrný důchod“ neexistuje, to je spravedlivé. „Mohou však být vypláceny tzv. doplňkové dávky (Supplemental Security Income – SSI), které byly zavedeny již v roce 1974 a jejich maximální výše pro rok 2011 byla 674 USD za měsíc,

⁷⁷ *Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA*. s. 68

⁷⁸ SOCIAL SECURITY. Retirement.[online].[cit. 2012-04-02].Dostupné z:<http://www.socialsecurity.gov/>

jsou vypláceny ze speciálního sociálního fondu, který není financován odvody na sociální pojištění.“⁷⁹

Poslední podmínka, která ovlivňuje nárok na důchod, je potřebná výše platu za dané čtvrtletí. Je výhodnější pracovat stabilně, protože pokud nastane čas, kdy nepracujete nebo máte nízké příjmy, ovlivňuje to výši dávky.

„Způsob výpočtu dávky starobního důchodu- do vyměřovacího základu je zahrnuto 35 let s nejvyššími ročními výděly, ty jsou poté indexovány dle míry růstu průměrné mzdy, z nich je vypočten měsíční průměr – Average Indexed Monthly Earnings (AIME)- to je základ pro výpočet tzv. základní pojistné částky (Primary Insurance Amount – PIA). Výpočtová formule zahrnuje redukční hranice a zaručuje tak, aby byl osobám s nižšími příjmy zaručen vyšší náhradový poměr (ve smyslu poměru PIA a AIME).

Pro zajímavost v roce 2002, pro osoby, které dosáhly věku 62let bylo PIA (vždy počítána pro rok, kdy jedinec s nárokem na důchod dosáhl 62 let) rovno:

- 90% z prvních 592 USD z AIME, plus
- 32% z dalších 2 975 USD z AIME, plus
- 15% z AIME nad 3 567 USD.“⁸⁰

Při rozhodování, kdy požádat o důchodovou dávku, je nutné vzít v potaz všechny zmíněné podmínky a zvážit, co je pro daného jedince nejvýhodnější. Dále je třeba si uvědomit, že finanční experti říkají, že pojištěnec bude potřebovat 70-80% svého příjmu k zvládnutí období stáří. Ze systému sociálního zabezpečení však v USA získají pouze 40% (není se čemu divit, když stačí platit pojistné pouze 10let), zbylé prostředky si musejí obstarat sami, spořením či investicemi. Nárok na dávku je třeba uplatnit zhruba tři měsíce před datem, kdy chce pojištěnec začít pobírat dávky, tedy shodně jako u nás.

Odvolací řízení je přípustné, pokud jedinec nesouhlasí s rozhodnutím o svém nároku. Přezkoumává se v celém svém rozsahu, dokonce i v částech, které byly v jeho prospěch. Má právo být zastoupen advokátem či jinou osobou. Odvolání je potřeba provést do 60 dnů ode dne, kdy obdržíte rozhodnutí (domněnka – pěti dní po datu na dopise, je však vyvratitelná). Odvolání má čtyři úrovně, jsou jimi přehodnocení (znovu

---

⁷⁹ Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA. s. 67

⁸⁰ Srov. HOLUB, Martin; POLLNEROVÁ Štěpánka. *Relace důchodu ke mzdě*. s. 34

se přezkoumají všechny důkazy), pokud nesouhlasím, mohu požádat o slyšení před správním soudem (podmínka, aby soudce nebyl přítomen předchozím fázím rozhodování, jednání probíhá v okruhu 75km od domova odvolávajícího se jedince, je možno předložit nové důkazy, slyšení může probíhat osobně i formou videokonference). Pokud nesouhlasím rozhodnutím vzešlým ze slyšení, mohu požádat o přezkoumání rozhodnutí odvolací radou (ta může odeprít žádost, pokud věří, že rozhodnutí bylo správné, může o věci sama rozhodnout, a nebo může případ vrátit zpět k soudu) a poslední instancí je federální přezkum u soudu, pokud nesouhlasí s rozhodnutím odvolací rady.

Pokud jste americký občan, můžete cestovat nebo žít ve většině cizích zemí bez ovlivnění sociální dávky, avšak existují i výjimky, kam nelze posílat platby sociálního zabezpečení a těmi zeměmi jsou Kambodža, Kuba, Severní Korea, Vietnam a oblasti, které byly v bývalém Sovětském svazu (s výjimkou Arménie, Estonska, Lotyšska, Litvy a Ruska).⁸¹

„Druhý pilíř amerického penzijního systému je tvořen soukromým investováním zaměstnanců významně podpořeným příspěvkem zaměstnavatele a daňovými, též nazývaným 401k.“⁸² Tento pilíř má dlouholetou tradici, již v roce 1875 vznikl první penzijní fond pro zaměstnance. V současnosti existují tři základní typy schémat a to dávkově definované (Defined Benefit – DB) – ty nabízí již jen minimum podniků, největším příjemcem DB jsou státní zaměstnanci. Příspěvkově definovaná schémata zaujímají majoritní roli. Avšak nejvíce využívaným je penzijní schéma 401k, jde „o soukromé investování zaměstnance do různých podílových fondů, podnik pouze eviduje stav aktiv na majetkovém zaměstnaneckém účtu. Tři výhody tohoto penzijního plánu jsou, že zaměstnavatel přispívá až 50% příspěvku zaměstnance až do výše 6% hrubé mzdy zaměstnance, investovaná částka do 15 000 USD je pro zaměstnance daňově odpočitatelná do 50 let věku, veškeré výnosy jsou zdaňovány až v moment odchodu do důchodu.“⁸³

---

⁸¹ Srov. SOCIAL SECURITY. When To Start Receiving Retirement Benefits. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.socialsecurity.gov/pubs/10147.pdf>

⁸² *Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA*. s. 67

⁸³ *Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA*. s. 69

„Třetí pilíř tvoří daňové zvýhodnění investování na soukromé individuální důchodové účty (Individual Retirement Accounts).“⁸⁴

4.2 Slovensko – systém starobních důchodů

Důchodová reforma byla na Slovensku spuštěna 1. ledna 2005, kdy po několika studiích vyšlo najevo, že současný systém v podobě PAYGO (jedno pilířový systém důchodového pojištění – to co se vybere, je přerozděleno) je dlouhodobě neudržitelný vzhledem k demografickému vývoji, kdy občané na Slovensku stárnou (dožívají se vyššího věku) a rodí se málo dětí – což není případ jen Slovenska, ale všech evropských států. „Podle průzkumů provedených na Slovensku připadalo v roce 2004 na 100 ekonomicky aktivních obyvatel a tedy plátců pojistného do důchodového systému téměř 72 důchodců. Do roku 2040 by se měl poměr otočit a na 100 ekonomicky aktivních obyvatel by zde mělo připadat téměř 112 důchodců.“⁸⁵

Tato situace se velmi podobá podmínkám u nás – stejný systém, stejný demografický vývoj, ale naše politiky a občany to nechává klidnými, téměř osm let po Slovenské reformě, je u nás reformní postup pouze velmi nepatrný a už vůbec k reformním krůčkům nepřistupujeme s takovým nadšením, jako naši východní sousedé.

Od roku 2005 tedy na Slovensku existuje důchodový systém, který má tři pilíře (v jedné publikaci jsem narazila na názor, že slovenský systém je dvoupilířový, „první pilíř se skládá ze dvou schémat, prvním je povinný průběžně financovaný systém, druhým pak fondové schéma, druhý pilíř neexistuje a třetí je dobrovolný, poskytovaný buď zaměstnavateli či odbornými organizacemi anebo individuálním daňově zvýhodněným investováním do produktů finančních institucí).“⁸⁶ První pilíř je povinný pro všechny, druhý je povinný pro osoby nově vstupující na trh práce, pro ostatní je pilířem dobrovolným a třetí pilíř je zcela dobrovolný:

- 1.pilíř – průběžně financovaný, dávkově definovaný, upraven zákonem č.461/2003Z.z., o sociálnom poistení, v znení neskorších predpisov (dále jen „zákon o sociálním pojištění“), příspěvky spravuje a vyplácí Sociální pojišťovna,

---

⁸⁴ Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA. s. 69

⁸⁵ BELICKÁ, Katarína. *Národní pojištění: Důchodová reforma na Slovensku.*

⁸⁶ HOLUB, Martin. *Náhradní doby pojištění v důchodových systémech vybraných evropských zemí.*

- 2.pilíř – je fondový, příspěvkově definovaný, upraven zákonem č. 43/2004 Z.z., o starobnom dochodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- 3.pilíř – doplnkové dobrovolné spoření, příspěvky účastníků odpočitatelné z daní (v ČR je to důchodové připojištění), je upraven zákonem č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

4. 2. 1 I. pilíř – povinné důchodové pojištění

Tento pilíř je stejný jako u nás v České republice – tedy průběžně financovaný, dávkově definovaný, založený na zásadách mezigenerační solidarity – to, co se vybere od ekonomicky aktivního obyvatelstva se nikam neukládá, nespoří, ale přímo se přerozděluje mezi ekonomicky neaktivní část obyvatelstva – důchodce.

Tento pilíř má na starost Sociální pojišťovna, která jej dělí na dva samostatné podsystemy: starobní pojištění (zaměřené na zabezpečení příjmu ve stáří) a invalidní pojištění.

Jde o pilíř, který je ze zákona č.461/2003 ZZ o sociálnom poistení povinný – účast na něm vzniká osobám, které mají určité právní postavení ze zákona, bez ohledu na jejich vůli. Svou vlastní vůlí mohou slovenští občané ovlivnit tzv. 2. pilíř, což je dobrovolné důchodové pojištění, jak stanovuje zákon.

Základní pojmy, které mají vliv na nárok a výši důchodové dávky jsou:

- všeobecný vyměřovací základ (je 12ti násobek průměrné měsíční mzdy Slovenské republiky zjištěný statistickým úřadem za příslušný kalendářní rok),
- délka pojištění (doba povinného pojištění, doba dobrovolného pojištění, náhradní doby),
- průměrný osobní mzdový bod – „se určí jako podíl součtu osobních mzdových bodů vypočítaných za jednotlivé kalendářní roky rozhodného období a období důchodového pojištění v rozhodném období, průměrný osobní mzdový bod se zaokrouhluje na čtyři desetinná místa nahoru,“
- důchodová hodnota – „vyjadřuje peněžní hodnotu jednoho osobního mzdového bodu. Důchodová hodnota, která platí k 31. prosinci

kalendářního roku se upravuje od 1. ledna následujícího kalendářního roku indexem, který se určí jako podíl průměrné mzdy zjištěné za třetí čtvrtletí kalendářního roku dva roky předcházejícího kalendářnímu roku, od kterého se důchodová hodnota upravuje. Takto určená suma důchodové hodnoty platí vždy od 1. ledna do 31. prosince kalendářního roku. Aktuální důchodová hodnota, která se použije na výpočet důchodové dávky, je důchodová hodnota, která platí v čase vzniku nároku na výplatu důchodové dávky,⁸⁷

- důchodový věk (je všeobecně ustanovený na 62 let, jednotně pro muže a ženy, ženy tohoto věku dosáhnou v roce 2024).

Zákon o sociálním pojištění na Slovensku upravuje stejně jako v České republice ZDP, co to je důchodové pojištění, kdo je jeho účastník, jak se vypočítává starobní důchod. Obyvatelé Slovenska jsou povinni do prvního pilíře odvádět pojistné ve výši 18% vyměřovacího základu, jde-li o osobu samostatně výdělečně činnou, která není účastna druhého pilíře, nebo 9% u osoby samostatně výdělečně činné, která je účastna i druhého důchodového pilíře.

4. 2. 2 II. pilíř – starobní důchodové spoření

Byl zákonem zaveden na Slovensku v roce 2004 jako součást jejich důchodové reformy, účinným se stal až 1. lednem 2005. Měl zabránit dále neudržitelnému systému v podobě PAYGO, jako doplňující systém toho stávajícího a časem jej možná úplně nahradit. Jde o důchodové spoření, které je příspěvkově definované (výška důchodu bude závislá na zaplacených příspěvcích na důchodové spoření – na výnosech z hospodaření s těmito příspěvky a od očekávané délky spoření do dne odchodu do důchodu). Jde o fondový systém, kde jsou příspěvky spořitelů spravovány důchodovými správcovskými společnostmi (DSS), které je zhodnocují na kapitálovém trhu.

Tento systém je založen na odpovědnosti jedince za své stáří a kvalitu života v seniorském věku, na jeho nespolehání se na stát. Probíhá jako spoření na osobní/individuální účet spořitele – smyslem je zabezpečit jej společně i s 1. pilířem na stáří nebo v případě smrti zabezpečit jeho pozůstalé.

---

⁸⁷ MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. I. pilier - povinné dôchodkové poistenie. [online]. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/i-pilier-povinne-dochodkove-poistenie.html>

Vstup do 2. pilíře je pro některé osoby povinný ze zákona, zejména pro mladší generace a pro jiné dobrovolný, ale s pevně stanoveným časovým úsekem možnosti vstupu a zákazu výstupu ze systému, tedy alespoň původně, následně to bylo již dvakrát umožněno.

Fyzické osoby, které poprvé vstoupí na trh práce a stávají se pojištěnci v systému sociální pojištění, se mohou během šesti měsíců rozhodnout, zda:

- zůstanou jen v 1. pilíři – spravován výlučně sociální pojišťovnou, kde pojistné půjde do systému PAYGO, důchod bude vyplácet jen sociální pojišťovna,
- využijí možnost zapojit se i do 2. pilíře – který funguje na osobních důchodových účtech spořitelů v DSS – kde půl pojistného odvádí do sociální pojišťovny a druhá půlka na osobní účet – v důchodovém věku jim pak je vyplácen důchod ze dvou zdrojů.

Důchodových správcovských společností je v současné době na Slovensku šest:

- AEGON d.s.s., a.s.,
- Allianz - Slovenská dôchodková správcovská spoločnosť, a.s. (sloučila se s Prvou dôchodkovou sporiteľňou),
- AXA d.s.s., a.s. (předtím Winterthur d.s.s., a.s., Credit Suisse Life & Pensions d.s.s., a.s.),
- DSS Poštovej banky d.s.s., a.s. (bývalá ČSOB d.s.s., a.s.),
- ING dôchodková správcovská spoločnosť, a.s. (sloučila se s DSS Sympatia-Pohoda),
- VÚB Generali d.s.s., a.s.

Jde o komerční společnosti, které k této činnosti získaly licenci.

Každý klient má možnost zvolit si jednu z možných investičních strategií v závislosti na tom, která je pro něj výhodná. To je nejčastěji odvozováno od jeho věku – čím starší člověk vstoupí do 2. pilíře – tím spíše by si měl vybrat konzervativní důchodový fond, naopak čím je člověk mladší, je lepší si vybrat riskantnější růstový/dynamický důchodový fond. Každá DSS nabízí čtyři varianty fondů:

- Konzervativní důchodový fond – jeho majetek mohou tvořit jen dluhopisy a peněžní investice a obchody určené na omezení devizového rizika – nižší míra rizika,

- Vyvážený důchodový fond – hodnota akciových investicí může tvořit maximálně 50% čisté hodnoty majetku,
- Dynamický důchodový fond – hodnota akciových investicí může tvořit maximálně 80% čisté hodnoty majetku – vysoká míra investičního rizika, ale také je zde největší možnost dosažení vysokých zisků,
- Indexovaný důchodový fond – má za úlohu kopírovat vybraný akciový index nebo indexy.⁸⁸

Centralizovaný výběr příspěvků prvního i druhého pilíře se děje skrz Sociální pojišťovnu, která je povinna příspěvky přerozdělit – buď si je celé ponechat, nebo si ponechat část a zbytek převést na osobní účet spořitelce. Příspěvky jsou vlastnictvím pojištěnce – v případě smrti se stávají předmětem dědění anebo výplaty určité, spořitelem určené, osobě.

Kontrola DSS je realizována Národní bankou Slovenska, účelem dohledu je garance dodržování zákonů a pravidel investování.

Jak jsem již výše zmínila, původně byl tento systém vybudován jako uzavřený, s nemožností z něj vystoupit. Avšak zájem slovenských občanů byl větší, než ekonomové předpokládali. Do 2. pilíře přešlo více lidí, než čekali – konkrétně více než 1.5 milionu pojištěnců, a tím pádem se začal hroutit 1. pilíř. Peněz do prvního pilíře najednou šlo mnohem méně, než bylo očekáváno. Samozřejmě nebyla to chyba jen ekonomů, ale souhra náhod – světová finanční krize, propad kapitálových trhů a také neočekávaný přechod velkého počtu osob, pro které to není výhodné. Slovenská vláda byla nucena prosadit změny a nabídla občanům možnost ze systému vystoupit, ale taky znovu vstoupit, to vše se odehrálo v roce 2008.⁸⁹

4. 2. 3 III. pilíř – dobrovolné důchodové spoření

Je zcela dobrovolný systém, který zajišťuje dobrovolné doplňkové důchodové pojištění, jehož smyslem je větší zabezpečení jedince ve stáří.

⁸⁸ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. II. pilier - starobné dôchodkové sporenie. [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/iipilier-starobne-dochodkove-sporenie.html>

⁸⁹ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Prehľad najvýznamnejších legislatívnych zmien v sociálnom poistení a dôchodkovom sporení prijatých od júla 2006 do 31. decembra 2008. [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/zmeny-od-jula-2006-do-decembra-2008.html>

Účastníkem se může stát zaměstnanec nebo jiná FO (která ke dni uzavření smlouvy dovršila 18. rok), která uzavřela smlouvu o doplňkovém důchodovém pojištění s některou z doplňkových důchodových společností (účastnická smlouva). DDS jsou soukromé akciové společnosti, které mohou vykonávat svou činnost, pokud splňují zákonem předepsané podmínky a mají povolení pro svůj vznik a činnost, vydané Národní bankou. Na Slovensku v současné době nabízejí své služby tyto doplňkové důchodové společnosti:

- AXA d.d.s., a.s.,
- Doplňková dôchodková spoločnosť Tatra banky, a.s.,
- ING Tatry - Sympatia, d.d.s., a.s.,
- Stabilita, d.d.s., a.s. .

Celý tento systém funguje na možnosti účastníka odkládat svoje finanční prostředky v některé DDS, ta je investuje za účelem jejich zhodnocení – konečná výše záleží na několika faktorech, a to na výši finančních příspěvků (určena v účastnické smlouvě), které byly po celou dobu odváděny, a na míře jejich zhodnocení.

DDS ze zákona vytváří a spravuje dva druhy fondů:

- příspěvkový doplňkový důchodový fond, jehož majetek mohou tvořit akciové dluhopisové, peněžní a jiné investice,
- výplatní doplňkový důchodový fond, jehož majetek mohou tvořit jen dluhopisové a peněžní investice a obchody určené k omezování devizového rizika.

Jakmile je ukončeno období spoření a po splnění zákonem stanovených podmínek, se vyplácí tyto dávky:

- doplňkový starobní důchod ve formě doživotního doplňkového starobního důchodu nebo dočasného doplňkového starobního důchodu,
- doplňkový výsluhový důchod ve formě doživotního doplňkového výsluhového důchodu nebo dočasného doplňkového výsluhového důchodu,
- jednorázové vyrovnání/vyplacení,

- odstupné.⁹⁰

Pojištěnec, který se stane penzistou, může pak pobírat důchod až ze tří zdrojů – sociální pojišťovna mu bude vyplácet důchod z prvního pilíře, pokud vstoupil do druhého pilíře, bude dostávat důchod i z osobního důchodového účtu, jehož výška bude přímo závislá na výši zhodnocení pomocí DSS a do třetice ještě ze systému třetího pilíře – doplňkového důchodového spoření (DDS).

Reformní kroky na Slovensku byly provedeny komplexně a důrazně, jen tak se úpravy stávajícího systému dají nazvat reformou. Byla provedena rozsáhlá kampaň, která vedla k uvědomění občanů, že je třeba změna, povedla se, až nečekaně dobře ve prospěch II. pilíře a nepospěch I. pilíře. Zpětně lze říct, že se měly lépe propočítat různé varianty fluktuace mezi dvěma pilíři a dle toho konkrétněji vymezit, kdo musí vstoupit do II. pilíře, kdo může, kdo nemusí a kdo nesmí. Myslím si, že základem je mít precizně připravené podklady pro změnu a na jejich základě reformu provést.

---

⁹⁰ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. III. pilier - doplnkové dôchodkové sporenie. [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/iii.-pilier.html>

5. KAPITOLA – Důchodová reforma

5.1 Současná situace

„Budoucí populace pracujících je příliš malá na to, aby mohla „financovat“ budoucí armádu důchodců na dnes očekávané úrovni důchodových dávek.“⁹¹

Stávající důchodový systém v České republice je založen téměř výhradně na principu průběžného financování vyplácených důchodů (tzv. PAYGO), kdy pojistné placené zaměstnanci je použito na výplatu důchodců. Tento systém potřebuje pro svou dlouhodobou stabilitu, aby se poměr mezi počtem přispěvatelů na důchodové pojištění a počtem důchodců nezhoršoval, což v době, kdy vznikl a byl zaveden, problémem nebylo. Rodilo se hodně dětí, byla tedy silná aktivní/pracující část obyvatelstva a lidé se nedoživali příliš vysokého věku – tedy aktivní obyvatelstvo zvládlo uživit potřeby penzistů. Systém v dnešní době ohrožují přesně tyto dva faktory. „Dochází k prodlužování průměrné doby pobírání důchodu a tím i k růstu nákladů na financování jednoho důchodce. Naopak nízká porodnost zapříčiní pokles příjmů systému tím, že bude méně zaměstnaných osob přispívajících do systému.“⁹² Tento trend nepříznivě mění populační strukturu obyvatelstva a způsobí v důchodovém systému rostoucí nerovnováhu a tím jeho finanční neudržitelnost – zejména proto, že poskytuje vysoké důchody, na které však nebude mít v budoucnosti prostředky a neadekvátně reaguje na současný demografický vývoj, v jehož důsledku se snižuje počet plátců do systému a zároveň neustále stoupá počet příjemců dávek. Navíc deficit důchodového systému je ještě negativně ovlivněn také možnostmi předčasných důchodů, která zvyšuje podíl osob ekonomicky závislých na státu. Odchod do předčasného důchodu je však v České republice od ledna 2012 postižen ještě větším krácením penze než dosud, aby byli lidé motivováni pracovat.

Problematiku důchodového systému bylo potřeba řešit již před patnácti lety, bohužel náš národ a politici taktéž, byli v tomto směru velmi nezodpovědní a snad i nevdělaní, protože jinak si nedokážu vysvětlit, na co stále čekali. Beru v potaz všechny pokusy o zpracování podkladů pro důchodovou reformu, všechny komise (nejznámější

---

⁹¹ HYZL, James, Martin KULHAVÝ a Jiří RUSNOK. *Penzijní reforma pro Českou republiku (inovativní přístup)*

⁹² Reforma důchodů: Proč je nutná penzijní reforma. [online]. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.reforma-duchodu.cz/>

byla asi Bezděková⁹³), které na reformě pracovaly, ale byly provedeny vždy jen dílčí kroky, ne komplexní změna. Je potřeba provést důchodovou reformu, je potřeba informovat všechny občany ČR o nutnosti změny, přednést jim – ne však politickou scénou – ale odborníky, co se může stát v horizontu pěti, deseti, dvaceti a padesáti let – tento krok nebude jednoduchý, ale je nevyhnutelný! Dle mého názoru by bylo vhodné, aby o důchodové reformě a změnách nerozhodovali politici – žádní, ze žádné strany. Měl by být vytvořen nějaký orgán/instituce, složený jen z odborníků (ekonomů, demografických expertů a jiných), kteří vymyslí co a jak – a tento precizní a vhodný systém zavést – nechci přehánět, ale třeba i ústavním zákonem. Můj názor je dost extrémní, ale politik udělá vždy vše pro zalíbení se voličům, ne pro dobro národa, zvláště když dobro státu a občanů tkví v nepopulárním kroku/ utahování opasek – a pokud už se najde politik, který si na takový krok troufne, bude v zápětí voliči potrestán a ti už jej v dalším období ne zvolí. Přejde politik nový, zruší, co není populární a budeme tam, kde jsme byli.

A že nepřeháním, je patrné ze situace u našich východních sousedů na Slovensku – zavedli nový systém – jenže odborníci podcenili zájem občanů, najednou chyběly peníze v prvním pilíři více než čekali, přišlo nové volební období, ač byl druhý pilíř vybudován jako uzavřený – jednou vstoupíš, nevystoupíš – byl už dvakrát umožněn výstup, takže ze Slovenské důchodové reformy, která byla oceněna i Světovou bankou, která byla financována vlastními slovenskými zdroji (privatizací, prodejem ...), zbyla už jen kostra, od které Slováci neví, co čekat, co přijde s novou vládou.

Politická reprezentace nemá dostatek odvahy pro opravdovou reformu důchodového systému, jde totiž o velmi sociálně citlivé téma. „K realizaci reformy je však nutná shoda všech parlamentních stran, neboť reforma důchodového systému bude složitý proces přesahující horizont jednoho volebního období.“⁹⁴

Dle Ústavy České republiky má každý právo na důstojné a přiměřené zabezpečení ve stáří. Ovšem prognózy ukazují jasně, že pokud se bude zvyšovat průměrná doba dožití – musí se zvyšovat i věková hranice pro odchod do důchodu. Zajímavostí je, že v době – kdy byl zaveden dnešní důchodový systém – se doba, kdy byl jedinec v důchodu, počítala na roky, v dnešní době je to dvacet i více let – proto je

---

⁹³ Ing. Vladimír Bezděk (1974 - ?) – předseda Bezděkovy komise, člen NERV

⁹⁴ Reforma důchodů: Proč je nutná penzijní reforma. [online]. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.reforma-duchodu.cz/>

tento PAYGO systém neudržitelný – jednoduše ubývá ekonomicky aktivních, kteří přispívají dnešním důchodcům na penzi. „Dnes připadá na jednoho důchodce 1,8 ekonomicky aktivních lidí - plátců sociálního pojištění. Pokud se systém neupraví, v roce 2050 to bude podle posledních analýz asi 1,2.

Podle demografické prognózy zpracované na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy vzroste průměrný věk obyvatelstva v roce 2065 na téměř 48 let ze současných necelých 40 let, přičemž podíl osob ve věkové skupině nad 65 let bude činit více jak 30 % oproti současným necelým 14 %.“⁹⁵

5.2 Důchodová reforma – leden 2013

Nový důchodový systém by se měl začít realizovat už v lednu 2013, což je zhruba za devět měsíců. Než vymezím základní fakta, ráda bych zmínila jeden svůj postřeh. Ptala jsem se svých rodinných příslušníků mezi čtyřicátým a padesátým rokem věku, co vědí o chystaných změnách v důchodovém systému, poznamenávám, že jsou to všichni vysokoškolsky vzdělaní lidé, kteří každý den sledují zprávy a čtou noviny. Jejich odpověď mě zarazila. Vůbec netušili, že zásadní změny mají přijít již na počátku roku 2013! Dle mého názoru by se měla vláda zamyslet nad osvětou svých občanů, jak mohou mít lidé názor nebo dokonce s něčím souhlasit a zapojit se nového systému, když o tom nic nevědí.

K faktům vládního návrhu důchodové reformy – základ celého systému by měl tvořit současný průběžný systém, do něhož přispívá ekonomicky aktivní generace a z něhož jsou obratem vypláceny dávky dnešním penzistům. Nově by měla být zavedena možnost část odváděného pojistného přeposílat na svůj soukromý penzijní účet, tyto prostředky nebudou ihned využity, budou se ve fondech zhodnocovat, aby z nich v budoucnu měli vlastníci co největší prospěch. Měla by vzniknout soustava s více pilíři, které budou respektovat zásadu solidarity a kapitálové spoření. Druhý pilíř, tzv. kapitalizační bude založen na dobrovolné účasti klienta ve fondovém důchodovém spoření (tzv. opt-out), v podobě rozložení pojistného mezi první stávající pilíř a druhý pilíř, kam se odvedou 3% ze sociálního pojištění plus pojištěnec přidá ještě vlastní platbu ve výši 2% ze základu pro výpočet odvodu na sociální pojištění.

---

⁹⁵ Reforma důchodů: Proč je nutná penzijní reforma. [online]. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.reforma-duchodu.cz/>

Vláda se dohodla, že v rámci mezigenerační solidarity bude možné dobrovolně vyvedení částky ve výši jednoho procenta mzdy, resp. vyměřovacího základu, potomků vůči svým rodičům, kteří jsou ve starobním důchodu. Tento bonus jim nebude krácen ze mzdy, ani z jejich vlastního penzijního pojištění. Jde ryze o příspěvek státu, kterým budou moci děti svým rodičům v penzi „přilepšit“ pouhým souhlasem.⁹⁶ Tento nápad je mi velmi sympatický, obecně si myslím, že penzistům by plnohodnotný život ve stáří neměl zajišťovat stát, ale oni samotní by měli být zodpovědní ke svému stáří a v průběhu života si naspořit. Jako druhý zdroj pro dostatečný příjem ve stáří by měli sloužit potomci, ať už formou finanční pomoci či materiální.

Účelem reformy je snaha o větší diverzifikaci rizik a to právě kombinací průběžného (I. pilíř – PAYGO) a fondového způsobu financování (II. pilíř – opt-out) spolu s kombinací dávkově a příspěvkově definovaných schémat. „Rozložení rizik mezi oba způsoby financování povede ke zkombinování výhod a nevýhod tak, aby došlo k jejich vzájemné eliminaci a systém zabezpečení občanů v seniorském věku byl v budoucnu stabilnější.“⁹⁷

Přínosem zřízení II. pilíře bude zejména vytvoření moderního systému dobrovolného důchodového spoření, který by měl zajistit účastníkům dlouhodobě stabilní možnost tvorby úspor na stáří.

„Vznik II. pilíře je spojen s tzv. transformačními náklady, které jsou vyvolány výpadkem části odvodů do I. pilíře z titulu jejich přesměrování do II. pilíře. Výpadek je obecně dočasný, neboť je následně s odstupem 10 až 30 let podle věku účastníků II. pilíře kompenzován snížením na výdajové straně při krácení důchodů příjemců důchodů z II. pilíře. Transformační náklady budou pokryty zejména ze zdrojů plynoucích ze sjednocení sazeb DPH. Negativní dopad sjednocení sazeb DPH do cenové hladiny bude kompenzován jak standardními mechanismy (např. zvýšení důchodů či zvýšení životního minima), tak i ad hoc opatřeními, např. zvýšením slevy na dani na dítě.“⁹⁸

---

⁹⁶ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Důchodová reforma: Proč je nutné provést důchodovou reformu. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>

⁹⁷ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Důchodová reforma – připravované změny. [online]. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11970>

⁹⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Dopady důchodové reformy: Dopady schválené úpravy. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11972>

V prosinci 2011 byl schválen zákon č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření, jež dá vzniknout druhému pilíři. Investiční správu finančních prostředků budou provádět penzijní společnosti. Očekává se, že většinou to budou transformované penzijní fondy, ale bude umožněn vstup i zcela novým subjektům, které však budou muset pro tuto činnost získat licenci od České národní banky. Každá z těchto společností bude nabízet ne tři, jak je tomu na Slovensku, ale čtyři důchodové fondy (1. fond státních dluhopisů, 2. konzervativní fond, 3. vyvážený fond 4. dynamický fond) lišící se mírou rizika, strukturou spravovaného portfolia a investičními limity.

Vznikne nová instituce tzv. centrální registr smluv, která se bude starat o administrativu spojenou s fungováním druhého pilíře, povede údaje týkající se účasti, vzniku, zániku důchodového spoření a jiné.

Vstoupení do druhého pilíře bude umožněno lidem starším 18 let a mladším 35 let, jejich rozhodnutí je pak nezvratné, ze systému již nebudou moci vystoupit. Vstoupit do systému budou moci i osoby starší 35 let, ale jen během prvních šesti měsíců roku 2013. „Účast na důchodovém spoření vznikne dnem registrace první smlouvy o důchodovém spoření v Centrálním registru smluv. Penzijní společnost, se kterou klient uzavře smlouvu o důchodovém spoření, bude povinna neprodleně předat jedno vyhotovení smlouvy Centrálnímu registru smluv. Ten ověří, zda zájemce o účast splňuje podmínky pro uzavření smlouvy, tedy zda dodržel stanovenou lhůtu a zda nepobírá starobní důchod. Pokud jsou podmínky dodrženy, Centrální registr smlouvu zaregistruje, a to k prvnímu dni druhého kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém mu byla smlouva doručena. O datu registrace bude Centrální registr smluv informovat penzijní společnost i účastníka. Účastník bude povinen neprodleně sdělit každému svému zaměstnavateli, který za něj odvádí pojistné na důchodové pojištění podle zákona o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, datum vzniku účasti na důchodovém spoření.“⁹⁹

Pokud účastník vstoupí do druhého pilíře, bude část jeho pojistného vyváděna na jeho individuální účet u penzijní společnosti – konkrétně to budou 3% body z celkové sazby pojistného, která je 28% – současně se však zaváže, že ještě k tomu připojí další 2 % body, které půjdou taky na jeho soukromý účet. „Celkový odvod na důchodové

---

⁹⁹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Popis změny. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11971/Popis.pdf>

pojištění tak bude 30 % vyměřovacího základu pro pojistné (21,5 % zaměstnavatel, 8,5 % zaměstnanec), z toho 25 % půjde na státní důchodové pojištění (I. pilíř) a 5 % na soukromé důchodové spoření (II. pilíř).“¹⁰⁰ Pokud nastane sociální událost jako je nezaměstnanost, péče o dítě a jiné – nebude pojištěnec platit pojistné ani do jednoho pilíře.

Samozřejmě účastí jedince ve druhém pilíři je ovlivněna výše pouze starobního důchodu z I. pilíře – „k zohlednění účasti ve II. pilíři dojde u starobního důchodu ze základního důchodového pojištění prostřednictvím odlišného výpočtu procentní výměry důchodu, a to tak, že procento za rok pojištění bude za dobu pojištění z titulu výdělečné činnosti při současné účasti ve II. pilíři stanoveno na úrovni 1,2 (oproti 1,5 u ostatních dob).“¹⁰¹

Penzijní společnost nabídne klientovi jednu ze čtyř možností spoření, ten si jednu ze strategií zvolí, není to však definitivní řešení. V průběhu života může strategii spoření měnit i jinak, než pro jeho dosažený věk doporučuje zákon. Stejně tak může klient změnit i penzijní společnost za zákonem stanovených podmínek, poté budou jeho naspořené finanční prostředky převedeny k jiné penzijní společnosti.

Účast ve II. pilíři zanikne „dnem registrace pojistné smlouvy o pojištění důchodu uzavřené mezi účastníkem a pojišťovnou v Centrálním registru smluv, dále druhým dnem úmrtí účastníka nebo ke dni právní moci rozhodnutí soudu o prohlášení účastníka za mrtvého.“¹⁰²

Nároky z důchodového spoření vzniknou klientovi v momentě, kdy mu je přiznán starobní důchod ze základního povinného pojištění. Účastník bude moci použít naspořené prostředky výhradně pouze k nákupu důchodu u životní pojišťovny (to je taková, která má oprávnění provozovat na území České republiky životní pojištění), pokud zákon umožňuje jeho provádění pojišťovnou na její vlastní účet.

Účastník důchodového spoření bude mít výběr z následujících možností:

- doživotní starobní důchod – jeho výplata končí úmrtím účastníka,

---

¹⁰⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Popis změny. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11971/Popis.pdf>

¹⁰¹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Popis změny. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11971/Popis.pdf>

¹⁰² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Popis změny. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11971/Popis.pdf>

- doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let ve stejné výši – tento důchod bude nižší než v případě a)
- „starobní důchod na dobu 20 let (u starobního důchodu na dobu 20 let končí výplata uplynutím 20 let od započetí výplaty, a to i v situaci, kdy účastník i nadále pobírá starobní důchod ze základního důchodového pojištění (kde výplata končí vždy jeho úmrtím). Tento fakt je třeba při rozhodování zvážit, neboť dle aktuálních demografických prognóz se věku o 20 a více let vyššího než je důchodový věk dožije 50 až 60 % všech osob, které se důchodového věku dožijí (zmiňené procento je vyšší u žen než u mužů). Na druhou stranu při úmrtí účastníka před uplynutím 20 let výplaty se nevyčerpané prostředky stávají předmětem dědictví.“¹⁰³

Smlouva o pojištění důchodu, kterou účastník uzavře s pojišťovnou, bude rovněž podléhat registraci v Centrálním registru smluv. Důchod z důchodového spoření bude vyplácet pojišťovna, se kterou účastník uzavřel smlouvu o pojištění důchodu.

Novinkou v reformovaném důchodovém systému je možnost zdědění naspořených finančních prostředků v případě úmrtí účastníka spoření ve spořicí fázi. Pokud se stane dědicem fyzická osoba mladší 18 let je její dědický podíl po dobu pěti let vyplácen formou sirotčího důchodu, který však neovlivňuje nárok na sirotčí důchod z prvního pilíře. Pokud se dědicem stane fyzická osoba starší 18 let, která je účastna druhého pilíře, je její dědický podíl převeden na její soukromý účet u penzijní společnosti. Pokud osoba není účastna druhého pilíře, může se následkem této sociální události rozhodnout o účasti ve II. pilíři. To ovšem neplatí pro fyzickou osobu starší 35 let. V případě, kdy zletilý dědic není účastníkem spoření ani se jím dodatečně nerozhodne stát, vyplátí se mu dědický podíl jednorázově v hotovosti.

5.3 Reakce Jana Traxlera – otevřený dopis vládě

Na tuto plánovanou reformu reagoval svým článkem Jan Traxler, který si uvědomuje současné problémy a jasně je definuje. Střední délka života je 77 let, z čehož plyne, že dávky ze systému pobíráme dvakrát déle, než v době jeho zavedení. Rodí se málo dětí, v České republice je osmá nejnižší porodnost na světě, což je opravdu

¹⁰³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Popis změny. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11971/Popis.pdf>

alarmující a není se čemu divit, že současný PAYGO systém je neudržitelný, 1.27 dítěte na ženu je opravdu málo. S nízkou porodností souvisí, že populace stárne, je čím dál méně mladých lidí a čím dál více starých lidí. A s tím souvisí i to, že noví důchodci čerpající ze systému, přibývají rychleji.

Dle Traxlerova názoru, připravená reforma, která má být spuštěna v roce 2013, není opravdová, nebude funkční a dlouhodobě nic nevyřeší. Opravdová reforma by měla zajistit vyrovnaný objem příjmů a výdajů ze systému (současný je v deficitu a bude v čím dál větším, pokud se buď nezvýší strana „dal“, a nebo nesníží strana „má dáti“). Je nutné motivovat občany ke spoření, k převzetí částečné zodpovědnosti za svou budoucnost. Přerozdělení v systému by mělo být férovější, shoduje se s názorem ústavního soudu – kdo více dá, musí potom více dostat, kdo méně dá, měl by poté méně dostat.

Navrhuje i řešení. První fáze by měla být zvednutí důchodového věku rychleji, stejně tak to udělali i v USA, během šesti let stejný důchodový věk pro všechny. Nelze 35 let platit a pak 15 let čerpat, to by musely být odvody vyšší. Zvednutí věku pro odchod do důchodu je návratem k realitě – zajištění nejnужnějších potřeb pro ty, kteří už nejsou schopní pracovat. Dále uvádí, že řešením by byly individuální důchodové účty, kdy by každý pojištěnec mohl nahlížet na stav svého účtu. Výše důchodu by byla tvořena z objemu prostředků na individuálním účtu a střední délky života. Pokud by se člověk dožil vyššího věku, po dočerpání svého účtu by začal čerpat ze státního sociálního účtu. Ze stejného zdroje by částečně čerpali důchod také ti, kteří by neměli na svém individuálním účtu dostatečný objem prostředků pro čerpání minimálního důchodu. Pokud by měl člověk na účtu dostatečnou sumu peněz, neexistoval by striktně určený důchodový věk, ale člověk by mohl jít do důchodu, kdy by chtěl. Ovšem nárok na minimální důchod by získali až při dosažení výše zmiňovaného důchodového věku, který bude nutné dlouhodobě adekvátně upravovat podle střední délky života.¹⁰⁴

A poslední pojem, který zavedl, je mezigenerační důchodový systém – kdy odvody/pojistné, které každý odvádí, by se rozdělily/o na tři části, první část by putovala na individuální důchodový účet (asi 40%), druhá část na důchodový účet rodičů (asi 40%) a třetí část na státní sociální účet (asi 20%). Procentuální poměr by se

---

¹⁰⁴ Srov. TRAXLER, Jan. Zavedme mezigenerační důchodový systém. In: [online]. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/diskuze/232669-jan-traxler-zavedme-mezigeneracni-duchodovy-system>

však musel vyvíjet, nejprve by musel být podíl na státní účet mnohem vyšší a postupně se snižovat ve prospěch individuálních účtů. A zase se dostáváme k funkci rodiny v tématu starobního důchodu, je třeba mít děti, pak je řádně vychovat, protože je to budoucí pracovní síla. Bez potomků, je každý důchodový systém nemyslitelný. „Tímto způsobem by také rodiči bylo kompenzováno období na mateřské, respektive rodičovské dovolené, kdy nemá příjmy, a neodvádí tudíž žádné prostředky na svůj důchodový účet, zatímco lidé bez dětí by měli více odpracovaných let čili více prostředků na vlastním účtu. Jde o kombinaci kapitalizačního a průběžného systému – protože mám-li výdělečně činné děti, tak v okamžiku odchodu do důchodu budu mít na svém důchodovém účtu nahromaděné prostředky odvedené v předchozích letech, ale zároveň mi tam budou nadále chodit příspěvky z odvodů mých dětí. Tato kombinace je důležitá, zejména vezmeme-li v potaz inflaci. Finance na důchodovém účtu budou časem ztrácet svou kupní sílu, ale příspěvky z odvodů dětí by dlouhodobě měly růst s inflací.“¹⁰⁵ V okamžik úmrtí obou rodičů, by bylo pojistné odváděno už jen na individuální účet a státní sociální účet. Pokud by na individuálním účtu rodiče zbyly nevyčerpané finanční prostředky, staly by se předmětem dědictví.

Z ekonomického hlediska neumím posoudit, jaké výhody jím navrhované řešení přinese, ale s jeho myšlenkou se ztotožňuji, zejména s navrhovaným mezigeneračním důchodovým systémem. Obecně si myslím, že o starého člena rodiny, by se v první řadě měla postarat rodina, tak jako tomu bylo dřív, když prarodiče žili „na vejminku“. Dále si myslím, že pro obyčejného člověka je tento systém průhlednější a pochopitelnější a nebude potřebovat pomoc finančního poradce, kam kolik investovat, který z účtů zvolit, jaká jsou rizika a tak podobně. I ta možnost, že bude mít přehled, kolik má na individuálním důchodovém účtu a kolik potřebuje, aby byl dostatečně zajištěn po celou dobu stáří.

5.4 Důchodový systém dle počtu dětí – Rusnokova teorie

Traxler však rozhodně není jediný, který klade zásadní důraz na rodinu, už v roce 2005 v publikaci pánů James Hyzla, Martina Kulhavého a Jiřího Rusnoka je navrhnout důchodový systém, který vychází z počtu dětí – a je individuálně

---

¹⁰⁵ TRAXLER, Jan. Zavedme mezigenerační důchodový systém. In: [online]. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/diskuze/232669-jan-traxler-zavedme-mezigeneracni-duchodovy-system>

spravedlivější, protože rozlišuje mezi různými skupinami osob a rozličnými způsoby života. Záleží na každém, jaký si zvolí životní styl – uvažujeme-li vakuum, bez vnějších nepříznivých vlivů (kterými jsou: nemožnost mít dítě, smrt dítěte dříve než rodiče, nezaměstnanost dítěte ...) – zda si bude „užívat“ (cestovat, jíst v restauracích, kupovat si módní oblečení, mít luxusně vybavený byt a auto) a žít si tzv. pro sebe, bez dětí. Nebo zda se rozhodne založit rodinu a žít pro ni, což bude znamenat, ve většině případů, uskromnění se.

Právě tyto dvě verze jasně ukazují, „že existují dvě zcela legitimní cesty, jak si každý z nás může obstarat finanční zabezpečení na stáří.“¹⁰⁶ Rozlišují se fáze investování a fáze spotřeby. Varianta č. 1 – bez dětí – je potřeba si našetřit dostatečný majetek, ze kterého bude ve stáří žít – protože pokud nemá děti, nemá, kdo by na něj přispíval do systému, tudíž ze systému nemůže nic požadovat. Pokud zvolí variantu č. 2 – rodina – má někoho, kdo se o něj postará, placením pojistného do systému, ze kterého poté obratem dostane dávku (vlastně současný PAYGO systém). Bohužel ze současného PAYGO systému jsou vypláceny dávky i těm, kteří do něj nepřispěli buď vůbec (žádné dítě) nebo málo (jedno dítě) – je jasné, že jedno dítě, které přispívá do systému, nezaopatří dva své rodiče, kteří ze systému dostávají důchod. Možná i proto je systém PAYGO v současné době v takovém deficitu. Stejně nespravedlivé je žádat po lidech, kteří vychovali tři a více dětí, aby ze svých výdělků přispívali do spořicíh pilířů.

PAYGO není pojišťovací systém, prostřednictvím kterého si kupujeme důchod nebo jinak řečeno šetříme na stáří. PAYGO je clearingové centrum, kam pracující (vnoučata a děti dnešních důchodců) platí na důchody svých rodičů a prarodičů. Příspěvkem do PAYGO nejsou peníze, nýbrž řádně vychované děti. Takže řešením pro PAYGO je neplatit dávky těm, kteří do systému nepřispěli.¹⁰⁷

Pro ty, kteří nepřispějí do systému PAYGO (I. pilíř) dítětem, tu v Rusnokově návrhu je druhý pilíř – povinný spořicí, kde si jednotlivec bude muset individuálně spořit. Logika celého problému – pokud chce mít důchod, musí v době své ekonomické aktivity investovat. Je na něm, jaký si zvolím způsob – zda děti, peníze či kombinaci

---

¹⁰⁶ HYZL, James, Martin KULHAVÝ a Jiří RUSNOK. *Penzijní reforma pro Českou republiku (inovativní přístup)*. s. 7

¹⁰⁷ Srov. HYZL, James, Martin KULHAVÝ a Jiří RUSNOK. *Penzijní reforma pro Českou republiku (inovativní přístup)*. s. 8

obojího. Investice vs. dávka bude ovládána principem zásluhovosti – čím více investuji, tím více dostanu, přímá úměra.

System se vyvíjí dle fáze života, ve které se nachází. Pokud pojištěnec vstupuje na trh práce a nemá žádné dítě, platí do I. pilíře na své rodiče a taky do II. pilíře – spoří si na svůj vlastní důchod. Sleva na pojistném do II. pilíře přichází v moment prvního dítěte, další sleva přichází s dalším dítětem. Pokud má děti tři – netřeba nebo minimálně přispívat do II. pilíře. Sleva na pojistné je po dobu závislosti dítěte na rodiči, jakmile se ekonomicky osamostatní, příspěvky do II. pilíře se vrací na maximální zákonem stanovenou úroveň. Zpracováno v tabulce č. 12, která je součástí přílohy.

Dle mého názoru Rusnokova teorie je dost extrémní a nepočítá, nebo alespoň nezmiňuje spoustu situací, které mohou nastat. Bylo by do ní potřeba zapracovat sociální události, na které by mohla pružně a rychle reagovat. Sociální události, které boří tuto teorii, jsou: nezaměstnanost dítěte, nemožnost mít dítě či úmrtí dítěte dříve než rodiče a mnohé další.

Závěr

Ve své diplomové práci se zabývám nejpočetněji poskytovanou dávkou ze systému důchodového pojištění a to starobním důchodem. Je to aktuální téma, vzhledem k právě probíhající reformě a dokonce rok 2012 je evropským rokem seniorů, přesněji evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity.

Chtěla bych poznamenat, z jakých důvodů historicky tato dávka vznikla – měla zajistit občana, pokud byl natolik starý, že už nebyl schopen práce a tím pádem, zajistit si obživu. S tím souvisí i zmínka vůbec o možnosti dosažení nároku na vyplacení dávky, vždyť v roce 1924 byl důchodový věk 65 let pro muže a ženy bez rozdílu, kterého dosáhlo minimální množství pojištěnců, vzhledem k průměrnému věku dožití, který byl 62 let. V převedení na dnešní podmínky, kdy průměrný věk dožití je 77 let, by měl být důchodový věk 80let, což je samozřejmě extrémní – ale je to pouhé srovnání s rokem 1924 a osvětlení, pro jaké případy byl důchodový systém vytvořen. Možná by toto porovnání pomohlo k motivaci občanů samostatně se zajistit na penzi, možná k zajištění větší gramotnosti a osvěty české populace v oblasti starobních důchodů, která není příliš na vysoké úrovni, v důsledku neustálých změn zákonů v oblasti sociálního zabezpečení a taky populistických debat našich politiků, kteří uvádějí pouze ta fakta, která odpovídají jejich programům. Už v kapitole důchodové reformy jsem se zmínila, že veškerou osvětu a kampaň pro zajištění lepších dnů pro seniory, by měli provádět odborníci a ne politikové. Na druhou stranu náš legislativní proces funguje na konečném hlasování v poslanecké sněmovně Parlamentu, je tedy potřeba, aby došlo k politickému konsensu na dobu alespoň dvaceti let, aby se nový systém měl čas obhájit, a ne na principu každé čtyři roky – dle voleb do poslanecké sněmovny, změna (nebo ještě hůř, ještě kratší lhůta z důvodu předčasných voleb). Nebo by tu byla ještě možnost debaty, možná lepší by byla přednáška, vysílaná v určeném čase na všech stanicích bez výjimky a provedení kampaně o důležitosti změny a následné celorepublikové referendum, jako tomu bylo v případě hlasování o vstupu ČR do EU.

Skutečnost, že Česká republika je sociálním státem, vyplývá z článku 30 odst. 1 LZPS, kde je stanoveno, že občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele, z čehož vyplývá, že Česká republika se zaručila k zabezpečení občanů ve stáří. O to víc bychom měli usilovat o změnu.

Pouze dva pilíře důchodového systému, přičemž jeden z nich je PAYGO, jsou nedostačující. Povinný je pouze pilíř první, který byl života schopný v době, kdy byla vyšší porodnost – skoro až baby boom, a kdy byl stanoven vysoký důchodový věk, na který málokdo dosáhl. Ne v dnešní době a už vůbec ne za daných podmínek.

Stěžejní, třetí kapitola – současná právní úprava v České republice, je nejrozsáhlejší a byla nejproblémovější na získání aktuálních informací. Zvyšování důchodového věku a zvyšování potřebné délky pojištění jsou hlavní témata této kapitoly. S obojím souhlasím, dokonce bych zvyšování důchodového věku urychlila, třeba i tak, jak bylo provedeno v USA, kde během sedmi ročníků narození byly úpravy hotovy. Potřebujeme odlehčit systému, čím dříve to bude, tím spíše se zachová kvalita života a výše měsíční dávky pro seniory. Navíc průměrný věk dožití se z logiky věci, zkvalitňování zdravotní péče a dostupné informace o zdravém životním stylu, zvyšuje a je třeba na to reagovat zvyšováním důchodového věku. Zvyšování potřebné doby pojištění jde ruku v ruce se zvýšeným důchodovým věkem. Souhlasím i s větším krácením za předčasný starobní důchod, ne však, pokud do něj jedinec vstupuje z důvodu zdravotních. Pokud má člověk zdravotní problémy, kvůli kterým už není schopen pracovat, pak by měl dle mého názoru existovat tzv. „zdravotní důchod“ – kdy člověk nesplňuje kritéria invalidního důchodu, ale zdravý taktéž není. Tento „zdravotní důchod“ by byl krácen jen po dobu dosažení plného důchodového věku, protože není spravedlivé trestat člověka za nefungující zdraví, to je totiž trest sám o sobě.

Zabývala jsem se také důchodovým systémem v USA (kde občané počítají s tím, že od státu, z federálního programu, dostanou jen polovinu potřebných financí na důchod, a na druhou, že si budou muset naspořit individuálně) a na Slovensku, které je mnohem pokrokovější, pokud jde o změnu v penzijním systému a zabezpečení jedince na stáří. Již v roce 2005 proběhla reforma, která byla velmi kladně oceněna světovou bankou. Bohužel však souhra náhod jako světová krize, příliš velký zájem o II. pilíř i lidmi, pro které není výhodný a v neposlední řadě taky očividně ne úplný politický konsensus zapříčinily zasahování do systému a rozbití tolik ceněné reformy na reformu průměrnou.

Jednoznačně tedy vyplývá, že průběžný systém je potřeba doplnit o fondový systém. Kdy systém PAYGO je povinný, prostřednictvím kterého platím na důchody svých předků a fondový systém, zajistí finance na mé stáří. Ztotožňuji se i s dědičností

z tohoto fondového systému. Obecně si ale myslím, že vzhledem k inflaci, je jakékoli spoření (nejsem ekonomem) nevýhodné, protože vždy to, co vložím, ztratí v průběhu let hodnotu, i když jde o spořicí účty. Lepší je dle mého názoru investovat do nemovitosti, kterou mohu buď financovat z hypotéky, nebo pronajímat a financovat ji z toho. Ve stáří ji mohu zase buď prodat, nebo pronajímat a mít pravidelný měsíční bonus k důchodu.

Pokud se na problém podívám i optimisticky a pokud je aktuální demografický vývoj tak kritický, jak se uvádí a má být takový problém s počtem seniorů na počet ekonomicky aktivních osob – některé studie dokonce uvádí, že jeden pracující, bude živit jednoho důchodce, měla by pak z logiky věci ustoupit či být zcela potlačena nezaměstnanost a problém by se mohl krátkodobě řešit i přesunutím finančních prostředků – podpora v nezaměstnanosti na starobní důchody. Navíc bude nejspíš poptávka po zaměstnancích či brigádnících, takže se lépe uplatní nejen občané předdůchodového věku, ale možná i samotní důchodci, pokud budou chtít (čímž si budou moci přivydělat), na různé verze snížených úvazků. Což si myslím, z pohledu aktivního stárnutí, by bylo zejména pro muže dobře, protože co jsem tak vysledovala ve svém okolí, pánové odchod do důchodu hůře nesou a připadne mi, že i mentálně rychleji stárnou. Co mě k takto troufalé myšlence vede? Je to prosté, většina mužské populace chodí celý život do práce, jakmile jdou do důchodu, nemají, co dělat. Kdežto ženy, celý život kromě mateřské dovolené chodí do práce a k tomu se starají o domácnost, pak jdou do důchodu a pořád se starají o domácnost, takže jim zůstává náplň dne, která je udržuje mentálně mladšími než muži.

Na závěr bych chtěla vyzdvihnout funkci rodiny, která by dle mého názoru měla být základem v péči a zaopatření seniora v každém důchodovém systému. V dnešních podmínkách není možné, tak jako dřív (hospodář předal farmu potomkům a žil na vejminku, což bylo obydlí v rámci hospodářství a zaručovalo mu doživotní bydlení a nějaké základní naturální dávky) předat hospodářství. Avšak bylo by vhodné použít i takové reformní kroky, které jsem zmínila na konci páté kapitoly, které zohledňují a zapojují rodinu, a staví ji na přední místa.

Seznam zkratek

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

LZPS – Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSSZ – Okresní správa sociálního zabezpečení

SŘ – zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

ZDP – zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

ZOPSZ – zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

ZPP – zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů

ZSZ – zákon č. 100/ 1998 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní publikace:

Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA. 1. vyd. Editor Zdeňka Musilová, Milan Šlapák, Martin Holub. Praha: VÚPSV, 2011, 95, 6 s. ISBN 978-807-4160-875.

Vývoj sociálního státu v Evropě: čítanka z historie moderní evropské sociální politiky. Vyd. 1. Editor Libor Musil. Brno: Doplněk, 1996, 256 s. Studijní texty (Doplněk), sv. 4. ISBN 80-857-6562-4.

Důchody v České republice a ve Spolkové republice Německo: Renten in der Tschechischen Republik und Bundesrepublik Deutschland. 1. vyd. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, odbor komunikace, 2009, 15, 17 s. ISBN 978-80-87039-14-4.

BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny evropských zemí a USA: (stručný nástin).* 4. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 234 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3802-738.

HOLUB, Martin. *Náhradní doby pojištění v důchodových systémech vybraných evropských zemí.* 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008, 51, 8 s. ISBN 978-808-7007-945.

HOLUB, Martin; POLLNEROVÁ Štěpánka. *Relace důchodu ke mzdě.* Praha: VÚPSV, 2004. 46 s.

HYZL, James, Martin KULHAVÝ a Jiří RUSNOK. *Penzijní reforma pro Českou republiku (inovativní přístup).* Mladá Boleslav: ŠkodaAuto Vysoká škola, 2005, 20 s. SAC working papers. ISBN 80-239-6454-2.

MOTEJL, Otakar. *Důchody.* Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, c2009, 241 s. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-254-4387-3.

PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008, 579 s. ISBN 978-80-7357-358-4.

ROSS, Stanford G. *Nové smery sociálneho zabezpečenia v USA: (zmena práv a povinností)*. Překlad Ján Kosta. Bratislava: Výskumný ústav práce a sociálnych vecí, 1991, 33 s. ISBN 80-713-8019-9.

TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xli, 379 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-322-6.

VOŘÍŠEK, Vladimír. *Pomýšlíte na důchod?: [druhy důchodů, kdy a kde podávat žádost, typy starobních důchodů, výpočet starobního důchodu a další informace včetně řady příkladů]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-807-3572-518.

Časopisecké články:

BELICKÁ, Katarína. *Národní pojištění: Důchodová reforma na Slovensku*. Praha: BMSS-Start, s.r.o., 2004, č. 4. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/casopis-narodni-pojisteni-c-4-2004-clanek-1.htm>

Internetové stránky:

Reforma důchodů: Proč je nutná penzijní reforma. [online]. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.reforma- Duchodu.cz/>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Dobrovolná účast občanů na důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Povinnosti zaměstnavatelů při provádění důchodového pojištění. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/zivotni-situace/zamestnavatel/povinnosti-zamestnavatelu-pri-provadeni-duchodoveho-pojisteni.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Podání žádosti o důchod. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/podani-zadosti-o-duchod.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. V novém roce se mění krácení předčasných důchodů. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/2011-12-v-novem-roce-se-meni-kraceni-predcasnych-duchodu.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Řízení a rozhodování. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/rizeni-a-rozhodovani/>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Výpočet a výplata důchodu. [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. Náhradní doba pojištění. [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/nahradni-doba-pojisteni.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, Odbor komunikace. 80 let sociálního pojištění. [online]. [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

GOLA, Petr. Dobrovolné důchodové pojištění v roce 2012. [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/339260-dobrovolne-duchodove-pojisteni-v-roce-2012/>

INVESTIA.CZ. Valorizace důchodů v roce 2012: Zvyšování procentní výměry důchodů od roku 2006. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z:

<http://www.investia.cz/valorizace-duchodu-v-roce-2012>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Počty důchodců a poplatníků pojistného v ČR. [online]. [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/12950>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Popis změny. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11971/Popis.pdf>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Dopady důchodové reformy: Dopady schválené úpravy. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11972>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Důchodová reforma – připravované změny. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11970>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Důchodová reforma: Proč je nutné provést důchodovou reformu. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Starobní důchody. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/618>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Obecná informace k zákonu o důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/617>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 24. Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2011. [online]. [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11111>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Odbor 71. Obecná informace k

zákonu o důchodovém pojištění. [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/617>

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Prehľad najvýznamnejších legislatívnych zmien v sociálnom poistení a dôchodkovom sporení prijatých od júla 2006 do 31. decembra 2008. [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/zmeny-od-jula-2006-do-decembra-2008.html>

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. III. pilier - doplnkové dôchodkové sporenie. [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/iii.-pilier.html>

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. II. pilier - starobné dôchodkové sporenie. [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/iipilier-starobne-dochodkove-sporenie.html>

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. I. pilier - povinné dôchodkové poistenie. [online]. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/i-pilier-povinne-dochodkove-poistenie.html>

SOCIAL SECURITY. Retirement. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.socialsecurity.gov/>

SOCIAL SECURITY. When To Start Receiving Retirement Benefits. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.socialsecurity.gov/pubs/10147.pdf>

Judikatura:

Nález Ústavného soudu ze dne 23. března 2010, sp. zn. Pl.ÚS 8/07, publikovaný pod č.135/2010Sb.

Právní předpisy:

Česko (Československo). Zákon č. 582 České národní rady ze dne 17. prosince 1991., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1991, částka 111, s. 2890 – 2920. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=582/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

Česko (Československo). Zákon č. 589 České národní rady ze dne 20. listopadu 1992., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1992, částka 118, s. 3522 – 3528. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=589/1992&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

Česko (Československo). Usnesení č. 2 předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1992, částka 1, s. 17 – 23. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2/1993%20&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

Česko. Zákon č. 42 ze dne 16. února 1994., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1995, částka 14, s. 259 – 269. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=42/1994%20&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1995, částka 41, s. 1986 –

2011. Dostupný také z WWW: < http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=155/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

Česko. Zákon č. 500 ze dne 30. června 2004., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2004, částka 174, s. 9782 – 9827. Dostupný také z WWW: < http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=500/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

Česko. Zákon č. 220 ze dne 21. června 2011., kterým se mění zákon č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2011, částka 78, s. 2256 – 2262. Dostupný také z WWW: < http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=220/2011&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Celkový počet důchodců, z toho počet starobních důchodců

Tabulka č. 2 - Doba pojištění pro nárok na starobní důchod

Tabulka č. 3 – Doba pojištění pro nárok na poměrný důchod

Tabulka č. 4 – Přehled nejnižšího možného dobrovolného pojistného v letech 2010 - 2012

Tabulka č. 5 – Důchodový věk – příloha ZDP

Tabulka č. 6 – Vývoj základní výměry důchodu v letech 2003 – 2011

Tabulka č. 7 – Výše redukce mezi jednotlivými hranicemi v přechodném období

Tabulka č. 8 – Výše redukčních hranic v přechodném období

Tabulka č. 9 – Zvyšování procentní výměry v letech 2006 – 2012

Tabulka č. 10 – Důchodový věk v USA

Tabulka č. 11 – Krácení a bonifikace důchodů v USA

Tabulka č. 12 – Schéma Rusnokova navrhovaného důchodového systému

Tabulka č. 1 – Celkový počet důchodců, z toho počet starobních důchodců

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet důchodců celkem	2 688 078	2 727 240	2 759 803	2 797 939	2 823 583	2 871 453
Počet starobních důchodců	1 997 503	2 034 881	2 071 269	2 225 908*)	2 266 348	2 340 218

108

Tabulka č. 2 – Doba pojištění pro nárok na starobní důchod

Kalendářní rok, v němž je dosaženo důchodového věku	Potřebná doba pojištění
2012	28 let
2013	29 let
2014	30 let
2015	31 let
2016	32 let
2017	33 let
2018	34 let
2018 a dále	35 let

109

¹⁰⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Počty důchodců a poplatníků pojistného v ČR. [online]. [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/12950>

¹⁰⁹ § 29 odst. 1 ZDP

Tabulka č. 3 – Doba pojištění pro nárok na poměrný starobní důchod

Minimální doba pojištění	Věk pojištěnce
18 let	V roce 2012 dosáhne věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození
19 let	V roce 2013 dosáhne věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození
20 let	Po roce 2013 dosáhne věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození

110

Tabulka č. 4 – Přehled nejnižšího možného dobrovolného pojistného v letech 2010 - 2012

Rok	Dobrovolné důchodové pojištění
2010	1660 Kč
2011	1732 Kč
2012	1760 Kč

111

---

¹¹⁰ § 29 odst.2 ZDP

¹¹¹ GOLA, Petr. Dobrovolné důchodové pojištění v roce 2012. [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/339260-dobrovolne-duchodove-pojisteni-v-roce-2012/>

Tabulka č. 5 – Důchodový věk – příloha ZDP

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3-4	5
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m

1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

¹¹² (Vysvětlivky: "r" znamená rok, "m" znamená měsíc)

Tabulka č. 6 – vývoj základní výměry důchodu v letech 2003 - 2011

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008	2009	2011	2012
Výměra	1310	1310	1400	1470	1570	1700	2170	2170	2230	2270

113

Tabulka č. 7 – Výše redukce mezi jednotlivými hranicemi v přechodném období

	do 1RH	1RH – 2RH	2RH – 3RH	nad 3RH
30.9.2011 - 31.12.2011	100%	29%	13%	10%
2012	100%	28%	16%	8%
2013	100%	27%	19%	6%
2014	100%	26%	22%	3%
Po roce 2014	100%	26%	nepřihlíží se	nepřihlíží se

114

Tabulka č. 8 – Výše redukčních hranic v přechodném období

	1RH	2RH	3RH
30. 9. 2011 - 31. 12. 2014	44% průměrné mzdy	116% průměrné mzdy	400% průměrné mzdy
po roce 2014	44% průměrné mzdy	400% průměrné mzdy	-

115

¹¹³ INVESTIA.CZ. Valorizace důchodů v roce 2012: Zvyšování procentní výměry důchodů od roku 2006. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: <http://www.investia.cz/valorizace-duchodu-v-roce-2012>

¹¹⁴ Česká republika. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/zakon/220-2011-sb-kterym-se-meni-zakon-c-1551995-sb-o-duchodovem-pojisteni-ve-zneni-pozdejsich-predpisu-a-nektere-dalsi-zakony/>

¹¹⁵ Česká republika. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/zakon/220-2011-sb-kterym-se-meni-zakon-c-1551995-sb-o-duchodovem-pojisteni-ve-zneni-pozdejsich-predpisu-a-nektere-dalsi-zakony/>

Tabulka č. 9 - Zvyšování procentní výměry v letech 2006 - 2012

Rok přiznání důchodu	Zvýšení procentní výměry důchodů					
	2006	2007	2008	2009	2011	2012
1986 až 1988	6,00 %	6,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1989	6,00 %	6,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1990	6,00 %	6,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1991	6,00 %	6,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1992	6,00 %	6,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1993	6,00 %	6,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1994	6,00 %	6,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1995	6,00 %	6,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1996	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1997	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1998	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
1999	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2000	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2001	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2002	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2003	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2004	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2005	4,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2006	0,00 %	5,60 %	3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2007			3,00 %	4,40 %	3,90 %	1,60 %
2008				4,40 %	3,90 %	1,60 %
2009					3,90 %	1,60 %
2010					3,90 %	1,60 %
2011					0,00 %	1,60 %

¹¹⁶ V levém sloupci jsou roky, kdy vznikl nárok na přiznání starobního důchodu. Zbývající sloupce zachycují, o kolik procent se zvýšila procentní výměra. Zvýšení důchodů je o částku odlišenou podle výše důchodu a podle roku jeho přiznání.

¹¹⁶ INVESTIA.CZ. Valorizace důchodů v roce 2012: Zvyšování procentní výměry důchodů od roku 2006. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: <http://www.investia.cz/valorizace-duchodu-v-roce-2012>

Tabulka č. 10 – Důchodový věk v USA

Rok narození	Důchodový věk
1943-1954	66
1955	66 a 2 měsíce
1956	66 a 4 měsíce
1957	66 a 6 měsíců
1958	66 a 8 měsíců
1959	66 až 10 měsíců
1960 a později	67

117

Tabulka č. 11 – Krácení a bonifikace důchodů v USA

	Počet měsíců/let	% vyjádření výše sankce/ bonifikace
Předčasnost	o 1 – 36 měsíců dříve než je DV	5/9 z 1% plné důchodové dávky za každý měsíc
Předčasnost	36 měsíců a déle	5/12 z 1% plné důchodové dávky za každý měsíc
Přesluhování	za každý rok odpracovaný navíc	8% / za rok práce navíc

118

¹¹⁷ SOCIAL SECURITY. Retirement. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.socialsecurity.gov/>

¹¹⁸ Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA. s. 68

Tabulka č. 12 – Schéma Rusnokova navrhovaného důchodového systému

I.pilíř	II.pilíř	III.pilíř
PAYGO (povinný)	FF/DC (povinný)	FF/DC i DB (dobrovolný)
<p>Příspěvky: platí všichni ekonomicky aktivní (je to platba na důchody našich rodičů)</p> <p>Dávky: pouze jedinci, kteří vychovali alespoň jedno dítě, maximální dávka (cca 50% průměrné mzdy) pro osoby se třemi a více dětmi.</p>	<p>Příspěvky: všichni bezdětní a osoby s již ekonomicky nezávislými dětmi platí plné pojistné, osoby s 1 nebo 2 závislými dětmi mají snížené pojistné, lidé se třemi dětmi a více závislými dětmi mají pojistnou sazbu 0% (nebo např. 3%)</p> <p>Dávky: zcela podle naspořené částky DC.</p>	<p>Otevřená možnost pro všechny, kteří chtějí mít vyšší příjem ve stáří, než jim může zaručit I. a II. pilíř.</p>

119

¹¹⁹ HYZL, James, Martin KULHAVÝ a Jiří RUSNOK. *Penzijní reforma pro Českou republiku (inovativní přístup)*. s. 11

Anotace

Cílem této práce je vyčerpávajícím způsobem popsat právní úpravu starobního důchodu v České republice, která v současné době prochází významnými změnami, vzhledem k demografickému vývoji v naší zemi, kde klesá porodnost a zvyšuje se věk dožití, tedy populace stárne. Důsledkem stárnutí populace je neudržitelnost současného systému, vzhledem k jeho finanční náročnosti. „Starobní důchod je nejčastěji poskytovanou dávkou důchodového pojištění a náklady na jeho poskytování tvoří největší položku ve výdajích na důchodové pojištění. Starobní důchod má nahradit ztrátu nebo omezení pracovního příjmu, které jsou způsobeny věkem jako sociální událostí.“¹²⁰

Práce je rozdělena do pěti kapitol . Ve své práci se věnuji starobnímu důchodu a pro lepší pochopení celé problematiky jsem nejprve definovala nejdůležitější pojmy, poté jsem se zaměřila na historický vývoj starobního důchodu v českých zemích, který do jisté míry ovlivnil naši současnou právní úpravu. Dále na podmínky nároku na starobní důchod a také na popis procesu, který ovládá řízení ve věcech důchodového pojištění. Srovnala jsem český důchodový systém se systémem americkým a slovenským a na závěr jsem se věnovala právě probíhající důchodové reformě.

Těžiště diplomové práce spočívá v kapitole třetí. Třetí kapitola se zabývá současnou právní úpravou starobních důchodů, tedy podmínkami pro splnění nároku na starobní důchod (podmínkou doby pojištění a věkovou) výší a výpočtem starobních důchodů a na závěr organizací a řízením ve věcech důchodového pojištění (zahájením řízení, lhůtami, dokazováním, rozhodováním o důchodu, opravnými prostředky a i jeho výplatou). Na třetí kapitolu z hlediska obsahového navazuje kapitola čtvrtá, která srovnává český systém starobních důchodů, se systémy Spojených států amerických a Slovenské republiky, ale i kapitola pátá, která se zabývá právě probíhající důchodovou reformou a změnami, které přinese.

---

¹²⁰ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*.

Annotation

The aim the thesis is to describe the legislation of old age pension in the Czech Republic which is currently being in a process of significant change due to unfavourable demographical development in our country – birth-rate is decreasing, average life expectancy is increasing as well as the average age of a population. The result of ageing of the Czech population is an inability to maintain the current system, because of its financial demands. Old age pension is the most common benefit of a social insurance and its costs represent the highest expenses of the social insurance. Old age pension is supposed to substitute the loss or restriction of a salary which are caused by the age as well as by social occurrence.

The thesis is composed of five chapters. The most important terminology related to old age pension is defined in the first part, followed by the description of its historic development, which has had an impact on the Czech legislation used nowadays.

The paper also focuses on the conditions of an old age pension legitimate claim and describes the process that is used in terms of social insurance procedure. The Czech old age pension scheme was compared to the one used in the United States of America and Slovakia and also the current old age pension reform was explained.

The third chapter is the most essential part of the thesis as it concentrates on a current Czech old age pension legislation, specifically on the conditions of claiming the old age pension (period of necessary insurance and age conditions), its amount and calculation and finally on the procedure of the social insurance matters (the initiation of the proceeding, periods, proving, decision about old age pension, remedies and its payouts). The fourth chapter compares Czech old age pension legislation with the one in the United States and in the Slovak Republic. The last, fifth chapter analyzes the old age pension reform being carried out in the Czech Republic nowadays and the changes that this reform is about to come up with.

Klíčová slova

starobní důchod, důchodová reforma, důchodové pojištění

Key words

old age pension, retirement reform, pension insurance